

EGO

SEPTEMBER 1991

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

In dit
nummer o.a.:

* Vervroegde dienstverlating * Aktief in de vakbond * Israël's menselijkheid * Bezeten van... treinen * Alo-konferentie: hoe was 't?
* Legermuseum mild voor krijgsmacht * Popmuziek * Opletten bij fietsverzekeringen * De Nederlandse Tour-affaire * 'Life Stinks'

EGO

MAANDBLAD
VAN DE DIENST
HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
BIJ DE KRIJGSMACHT
UITGAANDE VAN
HET HUMANISTISCH VERBOND

nr. 9, september 1991, 30e jaargang

Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te storten op postbankrekening 4801414 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Carine van Hinte, Peter Samwel, Jos Siersma, Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van Dam, Evert van Dijk, Gerard van Erkelens, Karen Heij, Pieter de Jager, Tom Janssen, Willy Lohnmann, Frits Maas, Len Munnik, René Nauta, Leo van Opzeeland, Cor Out, Tom Pauka, Freek Pol, Rien Robijns, Karel Roskam, Paul Rutten, Hans Schonk, Klaas Soesbeek, Jan Stoof, Wessel Visser, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frans Spoelstra

Druk: Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.
Bijdragen in EGO verschijnen op persoonlijke titel en vertegenwoordigen niet noodzakelijkerwijs de visie van de redactie of de dienst HGV.

Inhoud

Vervroegde dienstverlating	2
Aktief in de vakbond	3
Berouw (Prikkels)	5
Popmuziek	6
Vrouwen aan boord (1)	8
Bemoelial	9
Opletten bij fietsverzekeringen	10
Israël's menselijkheid	11
'Life Stinks'	12
Poster (René Nauta)	14
De Nederlandse Tour-affaire	17
Bezetten van... treinen	18
Legermuseum héél mild voor de krijgsmacht	20
Alo-konferentie: hoe was 't?	22
Vragen staat vrij	23
De zin niet zien/HV-berichten/puzzel	24
Gedicht	25
Boeken	26
Willy Lohnmann	28

Foto's: voorpagina AVDKM
pag. 25 Gerard van Erkelens

VERVROEGDE DIENSTVERLATING

Gedurende lange tijd bestond voor dienstplichtigen de mogelijkheid de militaire dienst maximaal twee maanden eerder te verlaten. Dat ging niet op een schoen en een slof maar was aan regels gebonden. Men moest daartoe goede redenen kunnen aanvoeren zoals het aanvangen van een studie of het verwerven van een baan. Vervolgens werd er door defensie een afweging gemaakt tussen enerzijds het persoonlijk belang voor betrokkene en het organisatiebelang.

Jaarlijks maakten honderden, misschien zelfs wel enkele duizenden, dienstplichtigen van deze mogelijkheid gebruik. Via deze weg wisten in het verleden velen, ondanks de hoge jeugdwerkloosheid, een baan te verwerven op de arbeidsmarkt en konden anderen de studie-vertraging tot één jaar beperken.

Met het terugbrengen van de duur van de dienstdienst, van veertien naar twaalf maanden, is deze mogelijkheid komen te vervallen. Wel is de minister, na aandringen van de vakbonden voor dienstplichtigen, tot een regeling gekomen die in grote lijnen hierop neerkomt: Iedere dienstplichtige kan op ieder moment van zijn dienstdienst een, met redenen omkleed, rekest indienen om de militaire dienst voortijdig te verlaten. Was het vóór de dienstdienstverkorting zo dat dienstplichtigen slechts twee maanden eerder de militaire dienst konden verlaten (het maximum), nu kan men, bij wijze van spreken, al na enkele weken of maanden een daartoe strekkend verzoek (uiteraard van argumenten voorzien) indienen.

Op het eerste gezicht lijkt deze nieuwe regeling eerder een verbetering dan een verslechtering. Het laten vervallen van het willekeurige 'maximaal twee maanden' is zonder meer toe te juichen. Maar... defensie heeft bij het bekend maken van deze regeling laten weten dat nog slechts in héél bijzondere gevallen een rekest voor vervroegde dienstverlating zal worden goedgekeurd. Men denkt dat het om hooguit enkele tientallen rekesten per jaar zal gaan die daarvoor nog in aanmerking zullen komen.

Dat is even merkwaardig als bedenkelijk.

Merkwaardig omdat de jeugdwerkloosheid nog steeds onverminderd hoog is en het verloren gaan van nog een tweede studiejaar niet minder ernstig is dan enkele jaren geleden.

Bedenkelijk omdat defensie kennelijk geen rekening wenst te houden met het gegeven dat op dit moment nog maar 38 van de 100 jongemannen daadwerkelijk worden opgeroepen voor eerste oefening en dat dit aantal de komende jaren nog verder zal teruglopen. De dienstplicht zal, meer nog dan nu het geval is, het karakter gaan vertonen van een loterij. Tegelijkertijd zal, volgens defensie, nog slechts bij enkele tientallen gevallen per jaar sprake zijn van een hoger persoonlijk belang dan van dienstbelang.

Vanuit een oogpunt van onevenredige maatschappelijke dupering dat er aan het systeem van de huidige dienstplicht kleef, wijzen wij deze gedachte niet alleen af, maar achten haar bovendien meer verwerpelijk.

Redactie

AKTIEF IN DE VAKBOND

'Belachelijk dat er geen dienstplichtigen bij het overleg waren'

Als je er oog voor hebt, is er op een kazerne van alles te doen. De eetzaal is soms niet gezellig, de sfeer zou verbeterd kunnen worden, soms zou een commandant zich beter aan de regels moeten houden bij het opleggen van een straf.

Als éénling kun je al heel wat doen, en als lid van een vakbond kun je nog meer voor elkaar krijgen. Iemand die zijn ogen goed open heeft gehad op de J.W. Friso kazerne in Assen, is Harro Boekhold, 20 jaar, als dienstplichtig soldaat geplaatst bij de administratie van de r.k./prot. GV. Wim Reinders, de humanistische raadsman ter plekke, had een vraaggesprek met hem.

Waarom ben je lid geworden van een vakbond?

In mijn opleiding ben ik lid geworden van de VVDM. Er kwam toen een ledenwerfer op onze kamer met een verhaal over van alles, ook dat je verzekerd was. Nou, voor vier gulden zoveel per maand is dat wel goed, dacht ik.

Na mijn opleiding kwam ik in Assen en hier werd ik lid van de AVNM, omdat ik jongens ontmoette die me vertelden van de activiteiten van de AVNM, die me meer aantrokken. Ik ben toen ook lid geworden van de AVNM, naast de VVDM, maar voor de AVNM heb ik me toen opgegeven als afdelingsbestuurder.

Wat houdt dat in, als afdelingsbestuurder?

Behalve het hoofdbestuur in Amersfoort is er op elke kazerne een afdelingsbestuur. Daarin zitten verschillende mensen – in Assen 15 – en aan het hoofd staat een afdelingscoördinator.

Harro Boekhold: 'Ik ben graag actief, regel graag allerlei dingen...'

Iedereen die wil kan afdelingsbestuurder worden, daar is geen maximum aantal voor. Wanneer je je opgeeft als afdelingsbestuurder, dan zoekt de coördinator of sekretaris je op om je uit te nodigen voor een bestuursvergadering op de kazerne. We proberen minstens één keer per maand bij elkaar te komen.

Wat trok je aan in het afdelingsbestuur?

Ik ben graag actief, regel graag allerlei dingen en daar heb ik in mijn baan redelijk veel tijd voor. Ik voel me er ook wel wat toe verplicht, omdat jongens van de infanterie en andere parate eenheden veel in het veld zitten en dan weinig tijd hebben voor vakbondswerk.

Leuker en lekkerder

Je zit ook in de voedingscommissie?

Ja, als afdelingsbestuurder krijg je een handboek 'Rechtspositie dienstplichtigen'. Daar las ik in dat er op elke kazerne een voedingscommissie hoort te zijn.

Het eten en de eetzaal, dat was hier niet zo geweldig, en ik ben toen gaan informeren naar die voedingscommissie.

Het bleek dat er alleen maar hoge kaderleden inzaten, die zelf niet in de eetzaal kwamen, maar wel over de gang van zaken beslisten. Het was natuurlijk belachelijk dat er geen dienstplichtigen bij dat overleg aanwezig waren. Ik ben toen naar de adjudant van het MPV-peloton (Materieel-Personeel-Voorziening) toegestapt, de chef-hofmeester van de manschappenkeuken hier. Die ontving me met open armen: 'Eindelijk eens een dienstplichtig soldaat die er ook iets aan wil doen!'

Ik heb er nog twee dienstplichtigen bijgehaald en wij praten in die commissie dan mee over het menu, samen met alle koks en andere leden, waarbij onze stem even zwaar weegt als die van een kapitein. Na die vergadering praten we dan met de adjudant over verbeteringen in de eetzaal.

Wat hebben jullie voor elkaar gekregen?

Er is nu een keuze uit twee menu's: een hollandse en een buitenlandse maaltijd. Toen er nog maar één menu was, gingen er heel veel mensen iets bestellen aan het 'vetluik' wat niet zo gezond is. Door die twee menu's is er een gigantische toeloop in de eetzaal: die zit nu meestal vol.

We hebben ook met de chef-hofmeester overlegd hoe we het aantrekkelijker in de eetzaal konden maken om de mensen niet tot een vette hap te dwingen.

Daarom zijn er nu tafelkleden (zolang er geld in het potje zit, tenminste) en alles staat klaar op tafel: bestek, een beker, servet, plantjes.

Voor die tijd was het een kale boel en nu is het gezellig geworden.

Hoe reageerde de chef-hofmeester?

Die vond het hartstikke leuk, want die zat echt met zijn handen in het haar. Hij had er genoeg geld voor, maar hij wist niet hoe hij het aan moest pakken. Hij zei: 'Ik ben een vent van 50 en ik kan er niet helemaal inkomen wat de jongelui van 20 leuk vinden in de eetzaal.' Daarom waardeerde hij onze inbreng zeer.

Er is ook geld gekomen voor posters die in de eetzaal worden gehangen: houten platen met aan weerszijden een poster die aan het plafond komt te hangen.

Dat vrolijkt het geheel ook op.

Soms komen jongens naar me toe met ideeën en die breng ik dan weer in het overleg met de voedingscommissie of de chef-hofmeester.

Hoor je ook wel eens klachten?

Ja, laatst vielen er wel zo'n twintig jongens over me heen, omdat ze de hollandse maaltijd maar niks vonden. Die bestond uit een kom erwtensoep en een opgerolde pannenkoek met room erin. Dat is wel leuk bedacht natuurlijk, maar het gaat bij de soldaten gewoon om een flink bord vol eten. Normaal is er ook al soep en dan kun je wel zeggen: erwtensoep is een maaltijdsoep, maar de meeste soldaten willen behalve de soep

FOTO'S WIM REINDERS

De eetzaal: Toen het normale tafelkleed op was en er nog geen posters hingen... ..en daarna

een flink bord vol eten met fruit of vla als toetje. Anders is het niet compleet. Die kritiek vertel ik dan in de voedingscommissie.

Vertrouwensman

Je zit als gewoon dienstplichtig soldaat in die voedingscommissie, niet als AVNM-er. Wat doe je als vakbondsman op de kazerne?

Ik steek heel veel tijd in het werk als vertrouwensman. Dan ga ik mee met jongens die op rapport moeten komen bij de commandant, omdat ze van iets beschuldigd worden. Mijn taak is dan om te controleren of de commandant zich aan de regels houdt. Het is ook belangrijk om te voorkomen dat de dienstplichtige onder een stortvloed van woorden van de commandant zelf nauwelijks nog aan het woord kan komen en de straf maar heeft te accepteren. Als je erbij bent, kan de commandant

Sfeer scheppen met planten en posters

daar wel rekening mee houden, terwijl hij dat anders niet doet. Dat was de ervaring van een soldaat die eens met en eens zonder mij bij een kapitein op rapport moest.

Met een vertrouwensman erbij zijn commandanten wel eens redelijker tegenover dienstplichtigen.

Zorgt jouw aanwezigheid voor niet te hoge boetes?

Zeker niet altijd. Ook al ben je erbij als vertrouwensman, de boete kan best nog te hoog zijn naar onze mening. Dan kun je iemand helpen in beklag te gaan, om een beroepsschrift in te dienen bij de Militaire Kamer van de rechtbank in Arnhem. Daar heb ik een pleidooi gehouden voor een lagere straf. Dan ben je dus een soort advocaat; best leuk om te doen.

Maak je wel eens bijzondere dingen mee?

Er kwam eens een jongen naar me toe die een militair meerdere had uitgescholden voor klootzak. Op de omstandigheden ga ik verder niet in. De commandant had een aantal artikelen op het straffenformulier ingevuld, waarvan hij beschuldigd werd. Het eerste was het uitschelden van een militair meerdere. Maar daar dien je aangifte van te doen bij de Marechaussee; reageert die niet binnen zeven dagen, dan mag de commandant de beschuldiging krijgstuuchtelijk afdoen. Maar er was geen aangifte gedaan. Ik bel de commandant daarover op.

'Zullen we daar morgen over praten?' vraagt deze.

'Ja, dat is prima,' antwoord ik. Dus ik kom daar de volgende dag. 'Ja, je had gelijk. Je hoort nog wel van ons,' is zijn reactie. Nou, we hebben er dus nooit meer iets van gehoord. Hij zal wel

gedacht hebben: tjonge jonge, wat een gezeur.

Als die jongen niet naar me toe gekomen was, dan had hij waarschijnlijk een hoge boete gekregen. Want als soldaat ken je al die regels niet: dat is onmogelijk.

'Blijf maar staan!'

Vallen jou bepaalde dingen op bij rapporten commandant?

Als vertrouwensman heb je het recht om te mogen zitten. En de soldaat die op rapport komt, moet blijven staan. Je kunt een beetje aanvoelen of de commandant zich zeker of onzeker voelt, want meestal zeggen ze: 'Welkom, ga zitten.' Maar ik heb ook een aantal keren meegemaakt dat ik moest blijven staan. Een keertje vroeg ik of ik mocht gaan zitten. 'Nee, blijf maar staan!' Dan merk je al dat hij niet zo zeker is van zijn zaak, want eigenlijk probeert hij je een beetje murw te maken. Ik heb toen een uur gestaan. Dat word je dan wel beu. De regeltjes werden wel goed toegepast door hem, maar de straf werd veel te hoog. Daar zijn we tegen in beklag gegaan, maar dat beklag werd niet ontvankelijk verklaard (afgekeurd dus). Volgens de rechtbank was het te laat ingediend, maar ik weet zeker dat ik het binnen de verplichte vijf dagen heb ingeleverd bij de kapitein. De ombudsman bekijkt wat hij er verder nog aan kan doen.

Ben je nog met andere dingen bezig als man van een belangenvereniging voor dienstplichtig militairen?

Ja, ik ben ook bezig met het oprichten van een O.O.O. (onderdeelsoverlegorgaan), een soort ondernemingsraad waar beroeps en dienstplichtigen in zitten. Het is o.a. belangrijk wat er met het geld van de 'vervelingspotjes' gebeurt; voor elke dienstplichtige is er een bedrag om de verveling tegen te gaan tijdens de diensturen. Daar mogen alleen dienstplichtigen over beslissen, omdat het geld van hen is, dus dan moet je op de juiste plek zitten om mee te beslissen. Verder praat je er ook over de arbeidsomstandigheden. Veel onderdelen hebben niet zo'n O.O.O. omdat het niet verplicht is. Maar ik vind het wel belangrijk dat ze er zijn en daarom steek ik er energie in. Je moet een nieuw O.O.O. wel goed voorbereiden, want er komt heel wat bij kijken.

Laatste vraag: waarom is het goed om lid te worden van een vakbond?

Je kunt ergens terecht als je bij je onderdeel in moeilijkheden zit. Dat kun je ook wel als je geen lid bent, dan laten ze je niet zitten. Maar als je zelf niet goed in staat bent om voor je rechten op te komen, omdat je niet zo goed gebekt bent of alle regels niet kent, alle rechten niet, dan kan een vakbond je daarbij helpen. Dus: waarom zou je er geen lid van worden? Hoe groter de vakbonden, hoe meer ze voor je kunnen bereiken.

Wim Reinders

PRIKKELS

BEROUW

De Japanse premier Kaifu heeft bij een bezoek aan ons land 'oprecht berouw' voor het optreden van Japan in het verleden' getoond. Onze premier Lubbers stelde dat hij niet meer kan zeggen en beaamde dat hiermee 'de kous af is': 'de geschiedenis en het verdriet kunnen niet worden uitgewist, maar dit was heldere taal'.

Volgens het Internationaal Militair Tribunaal voor het Verre Oosten zijn geïnterneerde landgenoten onder meer blootgesteld aan: martelingen, oorlogsmisdaden, onthouding van voedsel en kleding, totale medische verwaarlozing, gruwelijke executies, extreme gewelddadigheden bij het geringste 'vergriep', intensieve vernederingen, geestelijk en lichamelijk leed en slavenarbeid ook in de meest ontoegankelijke gebieden.

De huidige Japanse generatie weet daar vrijwel niets van, omdat er nagenoeg geen aandacht wordt geschonken aan de jongste geschiedenis. Integendeel, oorlogsmisdadigers zijn inmiddels gerehabiliteerd en worden nu als helden van het volk beschouwd.

De overlevenden van de honderdduizend Nederlandse burgers die in kampen en gevangenissen verbleven en de 41.000 Nederlandse militairen in krijgsgevangenkampen eisen nu van dat rijkste land ter wereld een financiële schadeloosstelling. Zij vinden het een Japanse ereschuld, die niet alleen maar met woorden van berouw kunnen worden afgedaan.

Die financiële schadeloosstelling voor het oorlogsleed had Lubbers niet bij Kaifu ter sprake gebracht. Volgens hem zijn na de oorlog afspraken met Japan gemaakt en voelt de huidige regering zich daaraan gebonden. Wel belangrijk was een bespreking tot verbetering van

de handelsbetrekkingen tussen beide landen.

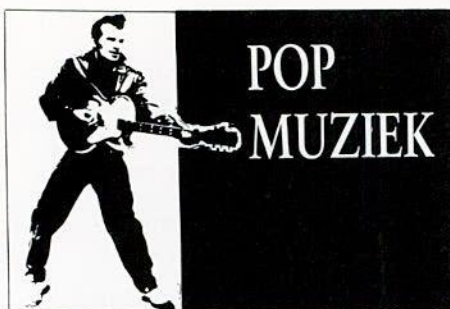
De heer Lubbers vindt de woorden van berouw voldoende. Het zou ongetwijfeld een belemmering zijn geweest voor een verbetering van de handelsbetrekkingen, indien de regering achter de gerechtvaardigde eisen van de overlevenden zou gaan staan. Dat zou een onjuist regeringsbeleid zijn.

Anders was dat met de eisen van de onderneming Hollandia-Kloos ten aanzien van Koeweit. Deze onderneming eiste, alweer enige jaren geleden, een schadeloosstelling voor de aldaar uitgevoerde werkzaamheden. Hier werd langs formele regeringsweg – door de minister-president persoonlijk – druk uitgeoefend. Na de goede afloop stelde de christen-democratisch politicus Lubbers dat het wel een handicap is, indien de minister-president tevens ondernemer is, omdat hij de grootste aandeelhouder is van Hollandia-Kloos. De handelsbetrekkingen tussen beide landen waren geen belemmering om als regering achter de eisen van de Nederlandse onderneming te staan.

Als het gaat om de Japanse ereschuld ten opzichte van de overlevenden, kan worden volstaan met het tonen van oprecht berouw over het oorlogsverleden.

Cor Out

DISSIDENTEN - OUT OF THIS WORLD

Het meest vooraanstaande label op worldmusic gebied, Globestyle, bracht in 1988 een verzamel-cd uit. Een daarvan betrof een verrassende Duits/Marokkaanse gelegenheidsformatie Dissidenten & Lem Chaheb met het nummer 'Kif kif-Inshalla', een fraai staaltje Ethnobeat. Het behoeft geen nadere verklaring dat je Duitsers in de popmuziek dient te wantrouwen. Maar wat de Dissidenten in samenwerking met Lem Chaheb lieten horen, was een perfecte integratie van westerse techniek met Arabische melodielijnen. Dit maakte nieuwsgierig naar de solo-cd van Dissidenten 'Out of this world'.

Nu staat op de cd een slap aftreksel van bovengenoemd nummer onder de titel 'Walking the camel'. Maar het heeft op desastreuze wijze aan kracht ingeboet, er blijft slechts een gezapige imitatie over. Zoals de titel al doet vermoeden, klinkt 'Out of this world' een beetje melig. Wat moet je nou met songtitels als 'Shake the sheikh' of 'Three fish in the desert'?

De drie Duitsers hebben een hele rits gastmuzikanten ingehuurd waaronder het nationale strijkersorkest van Marokko. Maar geen enkele gast weet de Dissidenten tot dezelfde hoogte te voeren als Lem Chaheb in 1988 deed. Het klinkt nog wel als het samengaan van westerse drumcomputers met Arabisch gezang, maar het voegt niets extra's toe. Helaas.

JUAN LUIS GUERRA Y 4:40

Een goede vriend van mij woont tegenwoordig op Aruba. Om te illustreren

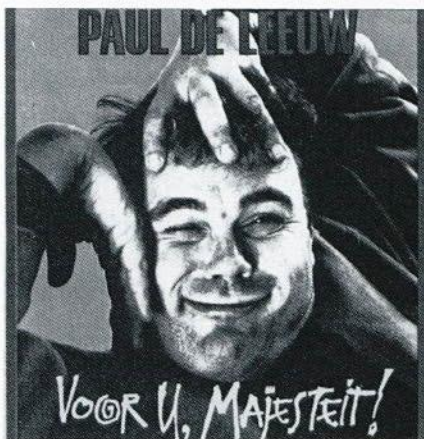
Juan Luis Guerra

dat het leven daar goed is stuurt hij mij zo nu en dan een wel zeer zonnige cassette. Een jaar geleden was dat er een van een orkest uit de Dominicaanse Republiek, Juan Luis Guerra Y 4:40 (spreek uit cuatro cuarenta) genaamd. Ik luister altijd met veel genoegen naar die cassettes en vraag me dan af waarom die op de Nederlandse Antillen zo populaire muziek niet in Nederland wil doorbreken. Maar zie, dit jaar is het dan toch zover voor bovengenoemde Juan Luis Guerra. De single 'Burbujas de amor' van de cd 'Bachata Rosa' is in Nederland een echte zomerhit.

Deze ballad mag dan heel zoetgevooid zijn, het is maar ten dele representatief voor 'Bachata Rosa'. Juan Luis Guerra is namelijk de laatste jaren de merenque-koning van de Cariben, die daarbij ook nog eens heel goed weet hoe hij het Westerse publiek moet bespelen. Zijn muziek klinkt vreselijk gladjes, is goed geproduceerd, maar daarom niet minder smakelijk. Naast de merenque zijn ondermeer Afrikaanse Salsa-invloeden te horen op 'Bachata Rosa', het vijfde album van Juan Luis Guerra Y 4:40, een uit vier personen bestaande formatie.

De cd klinkt wat minder vrolijk dan haar voorganger 'Ojalá que lleura café', misschien is het een dagje bewolkt geweest op de Cariben? Maar 'La Bilirrubina' en 'Acompañame civil' (en andere) klinken heel zonnig en maken de doorbraak van Guerra meer dan verdiend.

PAUL DE LEEUW - VOOR U MAJESTEIT

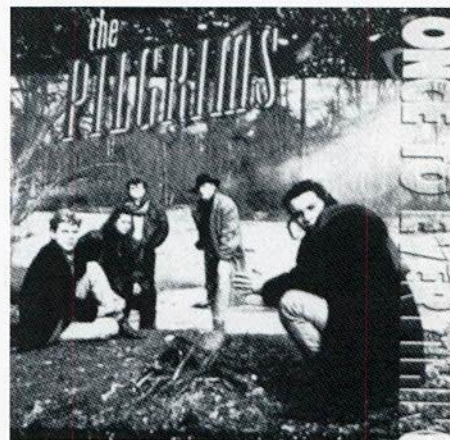
Paul de Leeuw heeft de Nederlandse bevolking inmiddels in twee delen weten te splitsen; de Hallo-boppers t-shirt dragende fans en de vol afschuw brakende niet-fans. Daartussenin bevindt zich misschien alleen nog de Koninklijke familie en De Leeuw hoopt ook deze voor zich te winnen door zijn eerste cd aan Beatrix op te dragen (en ook een beetje aan haar man:) 'Voor U Majesteit'. De cd levert een verscheidenheid aan liedjes op: covers (o.a. 'Paradijs bij het dashboardlicht' met nota bene Imca Marina), persiflages (songfestival - 'Vlieg met me mee' en Lee Towers - 'He

is Lee'), een zingende Bob de Rooy (single 'Giddy up go' en 'De rosse buurt') en ook vergaande ontroering ('De bruid').

Veel van de nummers zijn bekend van de theatershows of van 'de Schreeuw van de Leeuw' op tv. Hoogtepunten zijn 'Urks klompdansje' en 'Bejaarden'. Beide worden gekenmerkt door de bekende Paul de Leeuw-humor en het begeleidend bejaardenkoor bewijst maar eens te meer dat die humor niet aan leeftijd gebonden is. Wel vraag ik me af of deze cd een veelgedraaide wordt. De nummers zijn veelal heel leuk om te horen. Paul de Leeuw kan heel goed zingen als 'ie wil, maar om dat nou iedere dag te draaien ...?

THE PILGRIMS - ONCE TO EVERYTHING

En daar gaat 'ie. In galop. De debuut-cd van de Nederlandse formatie The Pilgrims begint al dravend. 'White men' heet de track en behalve dat het een fantastisch nummer is, valt meteen de zang

op. Reniet Vrieze heeft de stem van een vijftigjarige neger die zijn wekelijkse loon op vrijdagmiddag verdrinkt in de plaatselijke bar. Maar Vrieze is niets van dat al, hij is gewoon een Hollandse popmuzikant die aan het begin van zijn carrière staat. Zijn band bestaat uit Leon Klaasse op drums, Persijn Jolui op gitaar, Martino Latupeirissa (percussie) en Jasper Teule op bas. Deze namen klinken nogal onbekend, al heeft Leon Klaasse al naam gemaakt in o.a. Powerplay en Sweet d' Buster, voor wat het waard is.

De eerste cd van deze formatie 'Once to everything' laat een band horen waarvoor ritme zeer belangrijk is. Niet alleen zijn twee van de elf nummers op 'Once to everything' instrumentale uitingen van voorliefde voor percussie (met intrigerende titels als Patoe Lélé en Péla), ook in de andere negen songs spelen de drums een belangrijke rol. En dan natuurlijk de zang! Naast 'White men' bewijzen de nieuwe single 'Any trick' en ook 'Picture of Anna' hoe goed de band is. Kortom 'Once to everything' is een opvallend debuut van de niet typisch Nederlands klinkende Pilgrims.

SIOUXSIE & THE BANSHEES – SUPERSTITION

Het kan raar lopen in het leven. Verschijnt het voormalige punkidool, tevens ijskonijn Siouxsie Sioux als een welhaast aristocratische dame op MTV. Kan de schok groter zijn? Wat is er gebeurd sinds 1976, toen de Banshees met Sid Vicious (Later Sex Pistols) en Mano Pironi (later Adam & the Ants) in hun gelederen tijdens hun debuutoptredens het 'Onze Vader' verkrachten? Eerst kregen Siouxsie & the Banshees een platencontract, daarna succes en weer later behoefte om nieuwe wegen in te slaan. Met als uiteindelijk resultaat een fantastische single 'Kiss them for me' van de twaalfde cd 'Superstition', een hemelsbreed verschil met het debuutalbum 'The scream'.

Dat album verscheen in 1978, tijdens de hoogtijdagen van de punk. Drummer Sid Vicious is dan allang overgestapt naar de Pistols om daar de bas (!) te bespelen en ook Mano Pironi heeft een nieuwe werkgever gevonden. Restten Siouxsie (echte naam Susan Ballion) en Steve Severin (bas), die worden aangevuld met John McKay (gitaar) en Kenny Fenton. Op de twee eerstgenoemden na beleven de Banshees vele personeelswisselingen. McKay en Fenton zouden er definitief tussenuit zijn geknepen tijdens een Engelse tournee en zelfs Cure-voorman Robert Smith maakt tussen de bedrijven door nog deel uit van de Banshees (in 1980 en 1983/4). De in 1980 tot zijn band toetredende drummer Budgie is zelfs zo vast verankerd in de punkband dat hij het afgelopen jaar in het huwelijk trad met Siouxsie Sioux.

Terug naar de beginjaren. De groep debuteert met 'Honk kong garden'. Op deze single is één kant van Siouxsie & the Banshees te horen; snijdende gitaren waarover Siouxsie haar ondoorgroende teksten zingt op een zodanige wijze dat je haast tot meezingen zou besluiten. Dat het ook anders kan bewijst met name de tweede elpee 'Join Hands'. Daarop de donkere morbide kant van de Banshees. Niks geen vrolijke meezinger, maar een onduidelijke brij die een fikse aanslag pleegt op alle zintuigen. Dat dat niet de juiste weg is beseffen ook de Banshees. Met Kaleidoscope en Juju bewandelt de groep weer het rechte

Siouxsie & the Banshees

pad. Van Kaleidoscope, de derde elpee, bereiken zelfs twee singles de Engelse hitparade: 'Happy House' en 'Christine' (het aardbeienmeisje).

Maar dat is nog maar een voorbode van wat komen gaat, de vierde elpee Juju, het voorlopig hoogtepunt van deze inmiddels voormalige punkband. Alle songs zijn even spannend en met name op kant A valt alles op z'n plaats, de snerpande mysterieuze zang van Siouxsie Sioux, de repeterende van Budgie vergezeld van het bassen van Steven Severin en de alsmaar hakkende gitaren van ditmaal John McGeoch, één van de vele Johns in de Banshees die de gitaar heeft gehanteerd. Hij is de opvolger van John McKay en verdwijnt weer in 1982. In '84 speelt John Carruthers gitaar in de Banshees, vanaf 1987 is dat Jon Klein.

Nu de definitieve Banshees-sound zijn climax heeft bereikt op 'Juju' (samengevat op de verzamelaar 'Once upon a time') kondigt de eerste koerswijziging zich aan. In 1982 verschijnt 'A kiss in the dreamhouse'. Met punk heeft het niet veel meer te maken, wat blijft is de opvallende tangerige stem van Siouxsie. Maar de songs klinken opgeruimder, speelser dan voorheen en er zijn zelfs strijkers en een kermisorgeltje te horen. Die strijkers blijken nogal te bevalen, want na de dubbel-live-lp 'Nocturne' verschijnt een maxi-single waarop het London Symphonic Orchestra is te horen. Onder andere 'Underground' van de eerste lp 'the Scream' wordt in een geheel nieuwe versie opgenomen. Ook wordt voor de tweede maal een Beatles-nummer gecoverd. Het zoete 'Dear Prudence' bereikt zelfs de eerste plaats van de Engelse hitparade.

Vier jaar later, in 1987 geven Siouxsie & the Banshees wederom blijk van hun voorkeur voor covers. Dan verschijnt 'Through the looking glass' met songs van onder andere Iggy Pop, the Sparks en Billy Holiday. Het is niet de beste

Banshees-lp, integendeel. Hun sterke punten lijken beter uit te komen in hun eigen songs.

Tussen de live-lp (die de band maar ten dele waarmaakt tijdens hun toernee in 1983. Ze treden dan op in de Jaap Edenhal in Amsterdam. Het concert duurt slechts 55 minuten en klassiekers uit het eigen werk worden compleet genegeerd. Het enige dat de band waarmaakt is haar vermaarde eigenzinnigheid) en de cover-lp liggen 'Hyena' en 'Tinderbox'. De laatste betekent zowaar het eerste hitje in Nederland; 'Cities in dust', net zoals de rest van 'Tinderbox' zeer ruimtelijk en uitgesponnen. The Banshee-sound wordt steeds minder afhankelijk van de gitaar. Daar staat tegenover dat synthersizer en ritme een belangrijkere rol krijgen.

Inmiddels is na 'Peepshow' het twaalfde album verschenen: 'Superstition'. De vijf Banshees worden muzikaal ondersteund door Talvin Singh op tabla, een Indiase trommel. Dit wijst er al op dat de toch altijd al mysterieuze muziek van Siouxsie & the Banshees het ditmaal in het Oosten heeft gezocht. Het resultaat is echter meer dan Oosterse mystiek. Producer Stephen Hague, bekend van New Order en nota bene de Pet Shop Boys, heeft een wel heel modern sausje over de Banshees gegoten. Hierdoor is de groep met beide benen in de jaren '90 komen te staan. Het is nog net geen house, maar van repeterende ritmeboxen weten de Banshees inmiddels alles. 'Shadowtime', 'Silly thing' en 'Silver Waterfalls' tonen aan dat we daar blij mee mogen zijn. Siouxsie & the Banshees verdienen lof voor de wijze waarop ze telkens weer nieuwe wegen weten in te slaan. Ach, zij hebben als voormalige punkband ook geen spijkerbroekenreclame nodig ('Should I stay or should I go') om in de belangstelling te blijven.

Evert van Dijk

Siouxsie (Susan Ballion)

VROUWEN AAN BOORD (1

'Er bestaan nog ontzettend veel vooroordelen...'

In de Defensienota 1991 (blz. 177) zegt de Minister van Defensie over de vrouw in de krijgsmacht: 'De aard van het militaire beroep is niets voor vrouwen.' De Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht reageert daarop in haar advies van 6 mei jl. De MRK adviseert de Minister van Defensie: 'Geen uitspraken te doen als "De aard van het militaire beroep is niets voor vrouwen" en daarmee een defaitistische (red.= stemming om het op te geven) mentaliteit ten aanzien van de vrouw in de krijgsmacht te bevorderen, maar een dergelijke statische mentale instelling in de krijgsmacht juist tegen te gaan.'

Raadsman Joop Flokstra, benieuwd naar motieven, ervaringen en standpunten van vrouwen die het militaire beroep kozen, interviewde tijdens een reis met de Poolster (in juni '91) naar de Oostzee een aantal van hen. In deze EGO het eerste van zijn drie interviews, waarin Astrid Kikkert (verbindingdienst) en Diana Nogter (operationele dienst) hun visie geven. Diana, kplodops, is 26 jaar, gehuwd en sinds augustus '81 in dienst. Astrid, kplodvb, is 22 jaar, ongehuwd en sinds januari '87 in dienst.

Wat waren je motieven om bij de Marine te gaan en wat trok je aan in de operationele dienst?

Diana: In de eerste klas van de Mavo wilde ik al naar de Marine. In de vierde klas meldde ik me aan en werd goedgekeurd. Eén ding wist ik zeker, dat ik niet bij de verbindingdienst wilde. Van een nicht van me, die als MARVA bij de Marine had gewerkt, hoorde ik dat dat

geen leuk werk zou zijn. Ik heb dus een ander dienstvak aangevraagd en gekregen. Eigenlijk had ik géén idee wat dit dienstvak inhield. Ik was zo blij dat ik bij de Koninklijke Marine werd aangenomen, dat ik tekende zonder goed stil te staan bij wat er van mij verwacht zou worden. Mijn functioneren binnen de operationele dienst wordt bepaald door denk- en handwerk. Dát maakt het voor

mij blijvend interessant. Het is afwisselend werk.

Astrid: In eerste instantie koos ik niet voor een baan bij de KM, maar meer voor het type beroep. Ik wilde werken in een organisatie die bekend stond als een 'mannenwereld'. Wat mannen kunnen kan ik ook, dacht ik toen en daar geloof ik na bijna vijf jaar werkzaam te zijn in de verbindingdienst nog steeds in. Daar zat voor mij de uitdaging. Met mijn HAVO-diploma op zak had ik de keus tussen een officiersopleiding bij de KL of KLu of een onderofficiersopleiding bij de KM. Bij de KL en KLu zou ik terecht zijn gekomen in een logistieke baan. Dat trok me helemaal niet, dus koos ik voor de Marine. Ik wilde de elektro-technische kant op, daar was ik ook voor goedgekeurd.

Iemand bij het Markeursel maakte mij op een 'leuke manier' duidelijk dat ik beter de verbindingdienst zou kunnen kiezen: 'Dan heb je zowel de techniek als het werken met apparatuur'. In de praktijk heb ik gemerkt dat dat niet helemaal waar was. Er zijn weleens momenten geweest dat ik dacht 'was ik maar de elektro-technische kant opgegaan', want daar ging eigenlijk mijn interesse naar uit.

Hoe wordt er in het algemeen tegen jullie functioneren aangekeken? Wordt je als gelijkwaardig aan je mannelijke collega's gezien?

Astrid: In onze dienstvakken worden we zeker als gelijkwaardig gezien. De operationele- en de verbindingdienst vormen, in mijn ogen, niet een zogenaamde exclusieve mannenmaatschappij.

Diana: Er wordt voornamelijk gekeken naar hetgeen je presteert. Ik meen dat ik mijn vak beheers en mijn funktie naar behoren uitoefen. Daar ben ik op te beoordelen, niet of ik dat als vrouw goed doe.

Astrid: Ik vind dat ik veel meer mijn strepen moet bewijzen dan mijn mannelijke collega's. Er wil nog weleens sprake zijn van een 'motie van wantrouwen', met name wanneer je door overplaatsingen te maken krijgt met een nieuw hoofd van dienst of met nieuwe chefs.

Diana: Ik heb leren leven met die vorm van ongelijkheid in beoordelen. Mijn devies is: 'Je moet je er niets van aantrekken'. Ik zie dat er mannelijke collega's zijn die minder presteren dan ik.

Astrid: Ik trok het me altijd persoonlijk aan. Als er iets mis ging had ik het altijd gedaan, ook al was ik al 10 uur van post. Mijn zelfvertrouwen kreeg daar een behoorlijke klap van. En dan werd er raar gekeken en gezegd dat ik weinig zelfvertrouwen uitstraalde als ik de wacht had en te maken kreeg met wachtvolk.

Op den duur begon ik zelf te geloven dat ik het werk niet kon. Het heeft lang geduurd voor dat gevoel en dat idee wegging en door goed op te letten en voor mezelf op te komen is dat gelukt.

Kpl. Astrid Kikkert: 'Vrouwen vragen er niet om voorgetrokken te worden, chefs hebben de neiging dat te doen'

Hoe denken jullie over een voorkeursbehandeling voor vrouwen binnen de KM?

Astrid: ik ben tegen een voorkeursbehandeling van vrouwen. Dat werkt eerder averechts. Er bestaan nog ontzettend veel vooroordelen over vrouwen in het algemeen binnen de Marine, en over vrouwen aan boord van schepen in het bijzonder. Alleen door het opdoen van positieve ervaringen door mannen kan dit beeld worden bijgesteld.

Diana: Gelukkig merk ik dat er steeds meer mannen komen die waardering krijgen voor hun vrouwelijke collega's. Ik heb wat dat betreft prima ervaringen in mijn dienstvak.

Astrid: Vrouwen vragen er niet om voorgetrokken te worden. Het zijn de chefs die de neiging hebben dat te doen, vooral als ze nog geen ervaring hebben opgedaan met een gemengde bemanning.

Het roept scheve gezichten op bij collega's en als vrouw heb ik er niet om ge-

'We hebben het nog steeds goed naar onze zin bij de KM'

vraagd. Het vervelende effect is dat ik me als vrouw binnen mijn werksituatie nog eens extra moet bewijzen, dat vind ik onterecht.

Diana: Vrouwen maken geen deel (meer) uit van de MARVA (Marine Vrouwen Afdeling). Wij zijn vrouwen die werkzaam zijn binnen de Marine en vervullen daar functies, in principe binnen alle dienstvakken. Wij zijn niet bijzonder en vormen geen afzonderlijke categorie. Ik heb geen voorkeursbehandeling nodig. Ik werk heel prettig samen met andere mensen die werkzaam zijn binnen de Marine.

Astrid: Op de één of andere manier blijft het beeld van die oude 'MARVA-groep' bestaan. Dat werkt belemmerend. Trouwens, als er nog zoiets als 'de MARVA's' had bestaan was ik niet bij de Marine gaan werken.

Beiden: Een walgelijk woord 'MARVA's'.

Kpl. Diana Nogter: 'De gewenning aan vrouwen werkzaam in de operationele dienstvakken verloopt trager dan ik had gedacht'

Er viel net even het woord belemmerend, wat zien jullie nog meer als belemmerend voor het werken binnen de operationele dienst?

Astrid: Vrouwen kiezen over het algemeen niet voor deze dienst, omdat er onvoldoende goede informatie wordt gegeven over de verschillende functies binnen de dienst.

Diana: Er is mede daardoor te weinig vrouwelijk kader waar andere vrouwen zich mee zouden kunnen identificeren.

Astrid: Wij zijn de enige vrouwelijke korporaals aan boord. Sergeanten en majoors zijn er al helemaal niet in onze dienstvakken.

Diana: Collega's van mij zitten nu alweer enige tijd in opleiding, ook in verband met hun vaar/wal-verhouding. Van de tien jaar dat ik werkzaam ben bij de KM, heb ik er zes varend doorgebracht. Als ik niets laat horen blijf ik varen.

Astrid: De politiek probeert via regulin-

BEMOEIAL

Ze maakt zich zorgen.

Een van de meisjes op de kazerne ziet er allerbelabberdst uit; kringen onder de ogen, bleek en ze lijkt met de dag magerder te worden.

Na de kerst wilde de hele groep meiden een paar kilo afvallen, te veel gesnoept. De anderen waren al lang weer gestopt. Maar die ene bleef maar doorgaan leek het wel.

Toen ze er naar had gevraagd, kreeg ze als antwoord dat er niets aan de hand was.

Toch maakte ze zich zorgen.

Kijk, op alle vragen heeft dat meisje antwoord:

- de kringen onder de ogen komen omdat ze te laat naar bed gaat, haar vriend blijft te lang hangen 's avonds

- dat ze zo bleek is komt omdat ze weinig buitenkomt

- dat ze dun lijkt komt omdat ze nu geen trui aan heeft

- en dat gebakje wil ze niet want ze houdt alleen van cake

- in cake heeft ze nu geen trek want ze heeft net een appel op.

Het lijkt te kloppen, maar toch...

Ze wil geen bemoeial zijn, maar ze maakt zich zorgen, het zal toch geen anorexia zijn?

Zij wil geen bemoeial zijn, maar wie kan iets gaan doen?

WIKLA

gen de positie van vrouwen binnen de krijgsmacht te verbeteren, maar die regelingen werken juist negatief. Als vrouw word je persoonlijk aangekeken voor de effecten van zo'n regeling. Wij willen gelijk en gelijkwaardig behandeld worden.

Wie wil er nog een afsluitende opmerking maken?

Diana: De gewenning aan vrouwen werkzaam in de operationele dienstvakken verloopt trager dan ik had gedacht. Beiden: Wij willen er nog even bijzeggen dat we het, ondanks dat dit niet zo positief kan zijn overgekomen, nog steeds goed naar onze zin hebben bij de KM en ook veel leuke collega's hebben. Maar dit is de realiteit en geen voorlichtingscampagne.

Ik dank jullie hartelijk voor dit gesprek.

Joop Flokstra

OPLETTEN BIJ FIETSVERZEKERINGEN

'Zo heb je een fiets, zo heb je niets', kunnen we inmiddels wel tot de standaard-sprekwoorden rekenen. Vooral op ATB's, mountain bikes en city bikes is deze wijsheid van toepassing. Een andere wijsheid is het afsluiten van een fietsverzekering.

Bij het kopen van een nieuwe fiets zal de handelaar doorgaans een verzekering onder uw aandacht brengen. Dat zal er dan een zijn van een bepaalde maatschappij waarmee hij contacten onderhoudt. Vaak is dat niet meer dan één maatschappij. Bedenk u zich daarom goed of die verzekering wel is wat u zoekt.

Alleen tegen diefstal of met meerdere dekking

Hoewel de meeste mensen waarschijnlijk hun fiets met het oog op diefstal verzekeren, bieden verreweg de meeste polissen een cascodekking: niet alleen het risico van diefstal is verzekerd, maar

ook schade ten gevolge van aanrijdingen of ander 'van buiten komend onheil'. Sommige maatschappijen dekken ATB's alleen tegen diefstal, of men moet voor cascodekking van een ATB de langer dan één jaar lopende polis van een maatschappij kiezen.

De standaardlooptijd van een verzekering is drie jaar, waarbij de premie meestal vooraf betaald moet worden. Belangrijk is dan of u recht heeft op premierestitutie bij diefstal of totaal verlies binnen de verzekeringsduur. Evenzo belangrijk is of u gedurende de looptijd de globale schade vergoed krijgt of een aflopend percentage. Verreweg de meeste verzekeraars keren in natura uit: u krijgt een nieuwe fiets van hetzelfde type (al dan niet met bijbetaling), hetzij een gelijkwaardig rijwiel.

Misschien heeft u liever een verzekeraar die geld uitkeert: wordt dan uw fiets, die u geen dag missen kunt, gestolen, dan kunt u misschien vooruitlopend op de uitkering alvast een nieuwe fiets kopen. Bij een naturaverzekering duurt het zeker veertien dagen of een maand

voordat u uw nieuwe fiets krijgt. Verzekeraars die geld uitkeren doen dat niet altijd rechtstreeks. Soms fungeert de fietsverkoper als tussenpersoon. Misschien vindt u drie jaar wel te kort. In dat geval moet u een verzekering uitkiezen die verlengd kan worden. Voorzover dit al mogelijk is, bent u dan bij de meeste verzekeraars alleen nog maar tegen diefstal gedekt.

Eigen risico uitsluiten met een tweede slot

Verzekerd zijn wil natuurlijk niet zeggen dat u niets hoeft te doen om schade te voorkomen. Vooral met betrekking tot fietsslots worden door de verzekeraars steeds strengere eisen gesteld. Alleen als u een nauwkeurig omschreven, goedgekeurd slot gebruikt, kunt u uw fiets laten verzekeren.

Voor ATB's, mountain bikes en city bikes is één slot nog niet eens genoeg, aldus diverse maatschappijen. Bij gebruik van één goedgekeurd slot geldt dan een eigen risico van 20%. Wilt u dat risico niet lopen, dan is het nodig dat u tevens een goedgekeurd kabel-, beugel- of kettingslot meezeult waarmee u de fiets aan een 'vast object' kunt bevestigen.

Het hanteren van een eigen risico is bij fietsverzekeringen gebruikelijk, zeker in geval van een beschadiging. Nog veel gebruikelijker is dat bewoners van grote steden en omliggende gemeenten een hoger tarief betalen. Sommige verzekeraars brengen fietsbezitters in deze gemeenten zowel een hoger tarief als een eigen risico in rekening. Anderen beperken de kosten door inwoners van hetzij Amsterdam, hetzij de vier grote steden, hetzij een fors aantal grote gemeenten, helemaal niet als verzekerde te accepteren!

De voorwaarden lopen zo uiteen dat een advies over welke verzekering in een bepaald geval het meest gunstig is, helaas niet gegeven kan worden. U mag van uw fietsvakman verwachten dat hij u daarover deskundig voorlicht. Als hij informatie van verschillende verzekeraars heeft, kunt u om de polisvoorwaarden en tarieven vragen, zodat u een weloverwogen keuze kunt maken. Dat hoeft niet direct bij aankoop: u heeft in ieder geval een maand de tijd om een nieuwe fiets te verzekeren, bij sommige maatschappijen zelfs nog veel langer.

(Overname uit *Koopkracht*, maandblad van het Konsumenten Kontakt)

ISRAEL'S MENSELIJKHEID

In Joegoslavië zijn enkele volken slaags geraakt. Niemand beweert dat daar sprake is van een 'stammenoorlog'. Dat begrip hanteren we wel voor Zuid-Afrika, want daar zien we de 'stammen' onderling vechten. Nu blijkt dat Pretoria geld heeft gestoken in Buthelezi's Inkatha, dat de aanstichter is van het geweld. De regering is daarbij actief betrokken om het ANC schade te doen.

Wij hadden al lang kunnen weten hoe de vork in de steel zat: er is veel onderzoek gedaan door Zuidafrikaanse universiteiten, met steeds dezelfde conclusies: Inkatha heeft schuld en de regeringsinstanties helpen Inkatha. Maar het Westen bleef geloven wat de regering beweerde.

In de bezette gebieden van Israël gebeurt al jaren ook veel dat niet door de beugel kan, maar wij geloven wat de Israëlische regering zegt: er moet worden opgetreden tegen Palestijnse terroristen. En wij vinden dat Israël aanspraak mag maken op veilige en erkende grenzen. Wat de Palestijnen zeggen, dringt nauwelijks door.

Bezetting

Na dertien jaar weer op bezoek in Israël, kwam ik ook in bezet gebied, in Gaza en Nablus. In 1978 spraken de Israël's nog van een 'welwillende' bezetting. Daar is nu geen sprake meer van. De Israëlische soldaten zijn overal. Achter prikkeldraad; achter machinegeweren. Ze zijn op hun hoede, maar tegelijkertijd onverschillig voor het menselijk leven om hen heen. Door de macht van hun wapens durven zij zich arrogant te gedragen. Willekeurig in hun behandeling van vooral de Palestijnse jongens.

De verhalen van nu zijn gruwelijker dan de verhalen toen. Verhalen over het opblazen van huizen, omdat een kind stenen heeft gegooid; over arrestaties, omdat papieren niet in orde zijn; over confisatie van land en de bouw van nederzettingen; en over de dagelijkse pesterijen die de Palestijnen moeten ondergaan.

Dit keer moest ik in de straten van Gaza denken aan onze eigen, Duitse bezetting uit de Tweede Wereldoorlog. Dat bange gevoel uit mijn eigen jongentijd drong zich opeens op. En meteen besef je dat dit gevoel paradoxaal is. Je weet dat de joden recht hebben op hun veilige staat, na wat ze hebben moeten doorstaan in de Tweede Wereldoorlog, maar je bent ook bang voor wat ze nu doen. En je wordt kwaad om wat ze nu doen. Want ze gedragen zich niet meer als 'welwillende' bezetters. De Israëlische bezetting is uitgesproken kwaadaardig.

Mensenrechten

Palestijnen worden weggepest van hun grond, terwijl Russische immigranten op weg worden geholpen. Het leven van Palestijnen wordt alom bemoeilijkt en ze worden behandeld als ongewenste vreemdelingen. Er worden 's nachts razias gehouden op slapende mensen. De gevangenen zitten propvol en de verhalen over martelingen zijn eerder regel dan uitzondering, zoals ook Amnesty International meldt.

In Ramallah is de organisatie Al Haq gevestigd, als afdeling van de Internationale Commissie van Juristen die zich bezig houdt met schendingen van de rechten van de mens in de bezette gebieden, maar er is tot nu toe nog maar één Nederlandse journalist op bezoek geweest.

In Gaza wonen 3/4 miljoen Palestijnen op 150 km²: 5000 mensen per vierkante kilometer. Achter prikkeldraad en bewaakt. Zonder werk, zonder inkomen, zonder uitzicht. Landbouwprodukten verrotten, want die mogen niet worden uitgevoerd naar Israël. De bewoners van de comfortabele Israëlische nederzettingen in Gaza weten niet wat er met de Palestijnen gebeurt; de Israël's reizen over aparte, afgesloten wegen en hebben eigen strandfaciliteiten. Het Palestijnse Gaza lijkt op een gigantisch concentratiekamp.

Verdrongen werkelijkheid

En je gaat Israel uit met het bizarre gevoel, dat de joden op deze manier niet de rust zullen kunnen vinden, waar ze recht op hebben. Omdat ze datzelfde recht op hardvochtige manier onthouden aan een volk, dat ook aanspraak heeft op dat gebied.

De onvoorstelbare tragiek in de recente joodse geschiedenis kan nu nooit een rechtvaardiging zijn voor hun mishandeling van de Palestijnen. Dat is misschien ook de reden waarom de Israël's niet echt willen weten wat er met de Palestijnen gebeurt.

Daarom verdringen zij de werkelijkheid, want zij durven niet tot zich door te laten dringen dat hun nationale leven steeds sterker wordt beïnvloed door martelingen en wreedheden, door haat, misschien zelfs door een vorm van racisme.

Want als zij dat tot zich lieten doordringen, dan zouden zij de Israëlische reservist Ari Sjavit gelijk moeten geven. Die schreef namelijk in de NRC van 20 juli over zijn weerzin tegen het Israëlische optreden in Gaza en hij concludeerde vertwijfeld dat Israel zijn menselijkheid dreigt te verliezen.

Karel Roskam

LIFE STINKS

Mel Brooks op de sociale toer

De Amerikaanse regisseur/acteur Mel Brooks heeft een reputatie opgebouwd met grove, maar waanzinnig geestige films als 'The Producers', 'Blazing Saddles' en 'History of the World part 1'. Hij is echter niet alleen een grappenmaker, want als producent bracht hij ook bewogen films als 'The Elephant Man' en 'Frances' op de markt. In zijn nieuwe film 'Life Stinks', waar zijn wereldwijde miljoenenpubliek lang op heeft moeten wachten, brengt Brooks die beide eigenschappen bij elkaar. De film handelt over de steeds breder wordende kloof tussen arm en rijk, maar gelukkig heeft de regisseur, die zelf ook de hoofdrol speelt, dat gedaan op de manier die we van hem gewend zijn: grof, maar tegelijk heel geestig en bij tijd en wijle ook zeer ontroerend.

'Geld', aldus Mel Brooks, 'maakt dan misschien niet gelukkig, maar zonder geld heb je een rotleven.' In *Life Stinks* speelt hij een miljardair die vanaf de wieg met rijkdom omringd is geweest en die maar één ding wil: meer. Hij heet Goddard Bolt ('zeg maar God') en hij gaat in zijn hang naar financiële alleenheerschappij zover, dat hij een complete achterbuurt in Los Angeles probeert op te kopen om er een luxe winkelcentrum van te maken. Zijn rivaal, de al even bemiddelde Vance Crasswell, heeft ook belangstelling voor de buurt, omdat hij daar zijn jeugd heeft doorgebracht. Hij komt op het lumineuze idee om een weddenschap aan te gaan met Bolt: als die er in slaagt om dertig dagen in leven te blijven in de sloppenwijk zonder een cent op zak en zonder gebruik te maken

van zijn naam of zijn faciliteiten, dan is de wijk van hem. Bolt hapt toe en duikt onder in een wereld waarvan hij het bestaan niet vermoedde. Hij maakt kennis met bedelaars en zwervers, lijdt honger, slaapt in een kartonnen doos en ziet er binnen de kortste keren net zo verloederd uit als de mensen met wie hij noodgedwongen optrekt. De ontmoeting met Molly blijkt zijn redding te zijn. Molly is ooit zo stom geweest om haar carrière op te geven voor een huwelijk. Maar haar man liep weg en zij eindigde in de goot. Toch heeft ze haar allure behouden: ze heeft een soort huisje weten te creëren van alles dat ze op haar weg tegenkomt en ze neemt de hulpeloze Bolt na enige tijd onder haar hoede. Natuurlijk ontspint zich tussen Bolt en zijn nieuwe kennissen een war-

me verstandhouding, al gelooft niemand dat hij na dertig dagen weer terug zal keren naar dat rijke leven waar hij het steeds over heeft...

De opzet van *Life Stinks* is heel klassiek, en bovendien vaker vertoond. De moralistische ondertoon is ook nauwelijks verrassend te noemen: rijke man beseft pas dat arme mensen ook mensen zijn, als hij vriendschap en hulp van ze heeft ondervonden en heeft gevoeld hoe het leven onder aan de ladder geleefd wordt. Zelfs de romance die er tussen Bolt en Molly groeit, voel je al op je klompen aankomen. Maar tegelijk geeft dat alles de film iets veiligs: je bent zeker van een happy end, je weet dat alle schoften hun verdiende loon krijgen en dat Bolt na zijn avontuur een beter mens zal zijn.

De kracht van de film schuilt in de uitwerking. De manier waarop Brooks bijvoorbeeld de advocaten in de film schetst ligt er niet om. Ze halen de meest verschrikkelijke streken met hem uit en zeggen dan achteraf alleen: 'maar meneer, we zijn immers advocaten...'. Hetzelfde geldt voor de medische stand: de liefdeloze, onverschillige behandeling die Bolt ondergaat als hij eenmaal in het ziekenhuis is beland, zegt het nodige over hoe de 'have nots' in Amerika door artsen en verplegenden tegemoet worden getreden. Want dat Brooks met *Life Stinks* een stukje maatschappijkritiek heeft afgeleverd, is zonneklaar.

President Bush zou hem eens moeten laten vertonen, in zijn privé-bioscoopje in het Witte Huis... Brooks zelf is onbetaalbaar als de financiële magnaat die tot inkeer komt. Voor de rol van Molly koos hij actrice/danseres Leslie Ann Warren, die het karakter een trefzekere mengeling van humor, stijl en warmbloedigheid weet mee te geven.

Leo van Opzeeland

V.l.n.r.
Leslie Ann Warren,
Mel Brooks,
Teddy Wilson en
Howard Morris in
'Life Stinks'

FILM IN 'T KORT

LISTEN UP

In de Amerikaanse muziekwereld is de naam van Quincy Jones niet meer weg te denken. Hij schreef filmmuziek, arrangeerde en produceerde voor de allergrootsten in de popwereld, en begon zijn carrière als trompettist bij de beroemdste musici aller tijden. In de documentaire 'Listen Up' verteld Jones over zijn leven. Maar ondanks al het succes is het toch een vrij deprimerende biografie geworden. Want Quincy Jones is zwart. En volgens hem draait alles in Amerika alleen maar om blank en zwart. Dat komt de laatste jaren ook steeds duidelijker tot uiting in de films van zwarte regisseurs, maar een documentaire is altijd nog directer. Jones vertelt bijvoorbeeld dat hij een duur huis had gekocht. Daar moest natuurlijk bewaking voor komen. Toen hij op een avond laat thuiskwam, werd hij door twee mannen besprongen en met de armen op de rug, op de motorkap van zijn auto gedrukt. 'Wat moet jij hier'; werd hem toegesnauwd. 'Ik woon hier, dit is mijn huis' zei Jones tegen de bewakers. Die kenden hun werkgever tot dan toe niet, maar namen eenvoudig aan dat een zwarte alleen maar kwam om in te breken, niet om de sleutel in zijn eigen slot te steken. En in de beginjaren, toen Jones als vijftienjarige met

Waarschijnlijk werd hij mede daardoor een bezeten werkezel, die maar één ding wilde: slagen in het leven, laten zien dat een zwarte wel degelijk succes kon hebben. Het kostte hem drie huwelijken, en een hersenbloeding toen hij rond de vijftig was. En als je hem aan het eind van de film ziet zitten, tussen al die mensen van wie hij zegt zoveel te houden, dan heb je respect en bewondering voor die beminlijke, razend muzikale man, maar ook medelijden met die vrouwen en kinderen die in hem teleurgesteld werden, doordat hij niet geven kon wat hij zelf zoveel kreeg. Af en toe is de toon een tikje Amerikaans-sentimenteel, maar dat euvel wordt weer gecompenseerd door de schrijnende, levensechte episodes. Regie van Ellen Weissbrod.

DOC HOLLYWOOD

Een vriendelijk, idealistisch filmpje maakte de jonge Engelsman Michael Caton-Jones met 'Doc Hollywood'. Kabouter Michael J. Fox speelt een arts die na twee jaar ploeteren in een 'normaal' ziekenhuis, een baan als plastisch chirurg accepteert in een dure kliniek in Hollywood. Maar onderweg raakt hij met zijn Porsche verdwaald en komt terecht in een piepkleine plattelandse-

Michael Fox en Julia Warner in 'Doc Hollywood'

Quincy Jones en Ray Charles in 'Listen Up'

een groot jazz-orkest Amerika doorkruiste, was het nog erger. 'We speelden in clubs, waar we naderhand zelf niet mochten eten', vertelt hij. Doordat zijn moeder al heel vroeg in een inrichting terecht kwam, hadden Quincy Jones en zijn broertje een verscheurde jeugd.

meente. Daar blijken ze dringend om een dokter verlegen te zitten. Aanvankelijk voelt hij niets voor een leven tussen boeren en buitenlui. Tot blijkt dat de chauffeur van de plaatselijke ambulance een oogverblindend mooie meid is. Je voelt na een half uur

al waar het heen gaat, maar desondanks verveelt de film geen seconde, dankzij het geestige script en de vele goed bezette rollen.

CHOICE OF LOVE

In de lekkere huilfilm 'Choice of Love' van Joel Schumacher zien we de mooie en snel populair geworden Julia Roberts als privé-verpleegster van een rijke jongen die leukemie heeft. Ondanks hun verschil in achtergrond, en de enorme belasting van die dreigende ziekte, worden ze natuurlijk toch verliefd op elkaar. Kiest de jongen voor een leven

Julia Roberts in 'Choice of Love'

met zijn nieuwe vlam, of voor een vrijwillige dood om van alle ellende af te zijn? In feite is 't niet meer dan een verdelde kasteelroman, maar toch de moeite waard door de mooi gespeelde rollen van Roberts, en Scott Campbell als haar minnaar.

THE COMMITMENTS

Alan Parker, beroemd van films als 'Fame', 'Mississippi Burning' en 'Midnight Express', laat in 'The

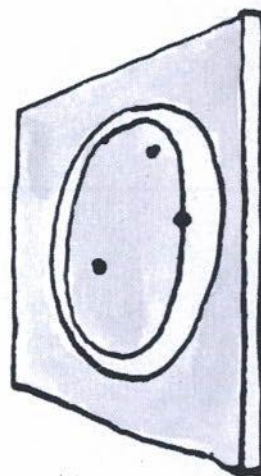

Alan Parker geeft aanwijzingen bij opnamen van 'The Commitments'

'Commitments' de opkomst en ondergang van een rock en rollbandje in Dublin zien. Kansarme jongeren, die ploeteren voor een oefenruimte, voor instrumenten, voor kleding en voor erkenning. 't Gaat een tijdje goed, maar daarna spat de zeepbel uit elkaar. Met veel humor en gevoel voor detail gemaakt en door de halfdocumentaire opzet bovendien heel geloofwaardig.

L. v. O.

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon kantoor	Telefoon huis
Harderwijk	R.O. (Ronald) Battes	03410-23911, tst. 2532	03417-56628
't Harde	L.J.H. (Lex) Beekers	05255-2727, tst. 2087	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-352913	013-556060
Seedorf (BRD)	J. (Jacques) v.d. Blink	09-4942817510, tst. 2285	09-4942848629
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492, b.g.g. 2498	03210-18934
Rotterdam	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341 of 381	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335 b.g.g. 334	08308-21867
Utrecht	M. (Metske) Dekkinga	030-366444/45	033-803142
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	05220-62273
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56662	072-641080
Amsterdam/Den Helder	J.J.H. (Hans) Floris	02230-52089	02208-13336
Seedorf (BRD)	R.P. (Rob) Geene	09-4942817510, tst. 2285	09-4942812470
Den Helder	J.J. (Jaap) Geuze	02230-52089	075-703705
Steenwijk	W.H. (Wim) Heij	05210-15422, tst. 2643	05210-13657
Gilze Rijen	C.H. (Kees) v.d. Hilst	01612-93000, tst. 2342	013-425425
Den Helder	C.C. (Tineke) Hundling	02230-52089 of 52405	
Venlo	S.P.J. (Stef) Kessels	040-352913	04760-74188
Blomberg (BRD)	F.G. (Frits) v.d. Kolk	09-4952358150 of 09-495235509259	09-4952356621
Hohne (BRD)	B.J.T. (Ben) v.d. Linden	09-4950518021, tst. 480	09-4950514322
Schaarsbergen	J.J. (Joan) Merens	085-532774	085-458917
Amersfoort	B.M. (Beernoud) Moojen	033-638622, tst. 4221	035-234907
Stolzenau (BRD)	J.G.J. (Jan) Nauts	09-495761704290	09-495761687
Assen	W. (Wim) Reinders	05920-58499	05921-41499
Nijmegen	P.W.M. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154	080-563833
Vught	G. (Gerards) Snels	073-881000, tst. 1564	073-142526
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	076-872688
't Harde	G.J. (Gerrit) Vlietstra	05255-2727, tst. 2087	05250-3791
Hoofdraadsman	K.S. (Kees) Roza	03404-14436	020-6323785
Stafradman	F. (Frank) Spoelstra	03404-14436	05709-2575
Coornherthuis			
(vormingswerkster)	C. (Carine) van Hinte	03404-14060	–
(raadsman/direkteur)	A.H.T. (Ad) Hornis	03404-14060	030-937808
(raadsman)	M.C. (Mart) Vogels	03404-14060	033-952099
(vormingswerkster)	M. (Marijke) v.d. Stigchel	03404-14060	–

DE NEDERLANDSE TOUR-AFFAIRE

Indurain won de Tour, was het niet? Maar wie werd vierde en wie zevende? Het lijkt al volkomen vervaagd, dat bonte palet van schreeuwerige kleuren, dat circus van het cyclisme. Maar niet vervaagd is de mysterieuze affaire rond PDM en de boze bacterie waarvan Erik Breukink en consorten collectief het slachtoffer werden.

Zo'n affaire blijft intrigeren. Waarom? Vooral natuurlijk, omdat de oorzaak van de besmetting niet gevonden werd. De indruk werd gewekt dat alles wat Europa in die tijd aan ziekenhuis ter beschikking stond, werd gemoobiliseerd om de schuldige moleculen te vinden. Alle endocrinologen, internisten, bacteriologen en microbiologen die niet op vakantie waren, kregen een plasje en een bloedmonstertje in de bus met het dringende verzoek zo snel mogelijk de desastreuze ziekteverwekker te ontdekken.

De wetenschappelijke race leidde echter nergens toe en mismoedigd moest PDM al tijdens de Tour toegeven, dat de werkelijke oorzaak van het gezamenlijk afstappen niet meer te achterhalen zou zijn. De enige mogelijkheid om zo'n oorzaak voortaan wel te vinden is het bewaren van een restant van elke maaltijd of consumptie die tijdens een Tour door renners wordt genuttigd. Volgend jaar wordt daar zonder twijfel een extra werknemer voor in dienst genomen. Van elke bord spaghetti zal die een sliert in een reageerbuis opsluiten. Want volgens internist Bouter is een schadelijke bacterie uitsluitend nog te benoemen, als er resten van de bedorven voeding voorhanden zijn.

Amateuristische dingen

Zo'n verzamelaar kan er nog wel af bij de toch gigantische budgetten opslorpende wielerploegen. Of tellen alleen de salarissen en de reputaties van de renners? Want er gebeuren wel uiterst vreemde dingen bij de begeleiding van die peperdure profs. Om niet te zeggen: uiterst amateuristische dingen.

Zo neemt PDM een ploegarts uit Limburg, ene Wim Sanders, mee die nauwelijks enige expertise in de sport heeft, laat staan een opleiding tot sportarts heeft gevolgd. Waarom vraagt PDM niet gewoon aan het NISGZ (het coördinerende Nationaal Instituut voor de Sport Gezondheids Zorg) welke gediplomeerde en ervaren sportarts beschikbaar is. Afgestudeerde sportartsen verdienen doorgaans niet veel; ze zouden staan te dringen voor een vorstelijk gehonoreerde baan bij een van de top-wielerploegen.

Zoeken die wielerploegen soms bewust artsen die het niet zo nauw nemen? Dat klinkt insinuerend en misschien is er over PDM al eerder veel te insinuerend geschreven, maar een plausibele verklaring voor de aanstelling van Sanders ontbreekt nu eenmaal volledig. Een sport, waarin voortdurend het alleruiterste wordt gevraagd van de beoefenaar en waarin werkelijk op elk detail gelet moet worden om niet op een 'pechdag' de beslissende minuten achterstand op te lopen, verdient toch op zijn minst een geroutineerde topsportarts met een scherp oog voor het métier in kwestie.

Doping?

Wim Sanders kwam bijna overspannen uit de Tour terug, in ieder geval met de kwellende angst dat zijn reputatie voor eeuwig was geschaad. Waarom begon hij eraan? PDM poogde hem te rehabiliteren door een bataljon deskundigen te laten verklaren dat het kon gaan om campylobacter, shigella, salmonella of andere, toxines afscheidende ziekteverwekkers. Dat klonk indrukwekkend. Maar overtuigend? Nee.

In de Franse pers werd duchtig gespeculeerd over doping. De equipe van Breukink zou testosteron hebben genomen en vervolgens een middel om het gebruik daarvan te camoufleren. Een nieuwe stof die evenwel door nog nieuwere methodes van controleren kon worden opgespoord. PDM wist dat te laat en moest, volgens L'Equipe en andere dagbladen, de ploeg inderhaast terugtrekken, toen collectieve betrapting dreigde.

Het is om verschillende redenen geen plausibele theorie. PDM had beter groeihormoon dan testosteron kunnen nemen. Dat is weliswaar duurder, maar valt absoluut niet te achterhalen. Bovendien, waarom zou je renners intraveneuze glucose toedienen, als je tegelijk het herstel na een etappe al met testosteron bevordert? Welke wantrouwing en opgewonden volger van de Tour hanteert echter zulke argumenten? Geruchten zijn slechts te voorkomen, als er onmiddellijk een waterdichte verklaring voorhanden is en die was er niet.

Bedorven drank

Na de tour werd de affaire zelfs helemaal onbegrijpelijk. De 'onderzoekers' van PDM zouden definitief hebben bewezen dat het om bedorven voedsel of drank ging. Dat leek ook heel aannemelijk. Een dag voor het uitstappen van Breukink schreef de New York Times al dat de Nederlandse vermoedelijk een relatief slechte tijdrif had gereden vanwege niet-kosjere sportdrank. Breukink zelf zou dat hebben verklaard.

Tegenover buitenlandse verslaggevers zijn Nederlandse sporters ongewild soms openhartiger. Alleen al, omdat ze in een andere taal veel moeilijker diplomatiek kunnen reageren.

Helemaal bizar werd de affaire, toen het ANP berichtte, dat de Tour-directie de PDM-verklaring aanvaardde als zou het om vuile injectienaalden zijn gegaan. Het bleek een vertaalfout van het persbureau, maar gezien de warreligheid van de hele zaak scheen die fout er nog wel bij te kunnen. Het meest voor de hand liggend is inderdaad, dat een of andere sportdrank oververhit is geraakt, bedorven dus, of dat een bereider daarvan vergat zijn handen te wassen. Je zou als wielrenner niet meer naar je werk durven fietsen. Indien er althans niet zo veel geld tegenover stond.

Hans van Wissen

BEZETEN VAN... TREINEN

'Die OV-jaarkaart is aan mij goed besteed'

Voor een buitenstaander is het belachelijk: die kleine mensjes met hun foto-toestelletjes om een gigantisch grote stoomlokomotief heen. Of mensen die lange tijd in de regen staan te wachten om die éne lokomotief even te kunnen zien voorbij stomen. Of helemaal naar Duitsland reizen voor een interessant stoomritje.

René Boeff is één van die treinfanaten, hij kan er niet genoeg van krijgen. In een vreemde stad bekijkt hij altijd eerst het station. Maar behalve met de treinen in het echt houdt hij zich ook bezig met zijn modelspoorbaan. Verder volgt hij alles wat er verschijnt in kranten, tijdschriften en boeken over nieuwe ontwikkelingen bij treinen, stations en spoorbanen. In het militaire bedrijf is hij dienstplichtig sergeant-vuurregelaar bij het 44e painfbat in Zuidlaren.

Hoe raakt iemand gek op treinen, René?

Ik denk dat het er bij mij altijd al heeft ingezeten. Vanaf m'n vroege jeugd keek ik al naar treinen. Toen ik 12 was, kocht ik een retourtje Leiden-Den Haag omdat ik in de trein wilde zitten. Dat deed ik thuis bijna nooit, want met kleine kinderen is het gemakkelijker om de auto te pakken.

Wat trok je in treinen? Gaf het een soort kick?

Zo'n ding is heel groot, snel en maakt maar weinig lawaai. Daar was ik van onder de indruk. Zoals ik het nu zie, is het meer een mooi stuk techniek dat ik bewonder. In het begin werd ik vooral gegrepen door de echte treinen, maar dat veranderde toen mijn vader een treintafel neerzette. Dat kon nadat we verhuisden naar een groter huis. Mijn vader vond dat spul ook altijd interessant, maar er was eerst geen ruimte voor. Drie weken na de verhuizing

stond de tafel voor een eigen spoorbaan in huis en werd er al snel een baantje op uitgelegd. Mijn vader werd toen steeds minder enthousiast en ik steeds meer. Met het gevolg dat alles nu van mij is en mijn vader er alleen nog maar naar kijkt. Ik zat er altijd aan te werken, had er ook veel meer tijd voor en daardoor raakte hij eruit.

De liefde voor treinen heb je van je vader meegekregen?

'n Beetje wel, ja. Hij was erin geïnteresseerd, ik nog meer en ik heb hem een beetje meegesleept later. Want vroeger gingen we bijvoorbeeld niet op stap naar treinen met z'n tweeën, maar nu wel.

Eigen fantasie

Wat trok je zo aan in de modelspoorbaan, dat je die van je vader overnam?
Er komt enorm veel bij kijken, ook bij het rijden ermee. Je kunt een trein de

kant opsturen die je zelf wilt. Aan de andere kant is 't ook het bouwen eraan. Je bent lekker met je handen bezig, je kunt je fantasie erop loslaten en je kunt de werkelijkheid nabootsen. Je ontwikkelt bepaalde vaardigheden, geduld, en je hebt altijd wat te doen. Ik ben er nu 13 jaar mee bezig en de baan is nog niet af, die komt niet af. Als ik na dienst op mezelf ga wonen, breek ik 'm af en maak weer heel iets nieuws. Met elektronica kun je op zo'n baan ook heel wat snufjes aanbrengen. Mijn vader was daar nogal mee bezig, maar voor mij hoeft dat niet zo erg. Als ik kan rijden, vind ik het allang best.

Wordt dat niet eentonig, het rijden op zo'n baan. Hij kan toch maar één rondje rijden?

Nou ja, één rondje! Er zitten een heleboel wissels in, je kunt verscheidene routes rijden, steeds met andere treinen. Ik heb zo'n 12 lokomotieven en 130 wagons. Ik kan dus allerlei combinaties samenstellen, die ook tegelijk kunnen rijden. Dan is het de bedoeling de zaak zo lang mogelijk draaiende te houden zonder ongelukken te maken. Ze botsen nog veel te vaak, dus heb ik nog wel wat te doen.

Tijd kun je er dus zoveel in kwijt als je wilt. Is dat met geld net zo?

Geld ook, ja. Het is een gigantisch dure hobby en ik maak er een sport van om het zo goedkoop mogelijk te houden. Dus zelf veel bouwen met behulp van wat ik te pakken kan krijgen. Laatst heb ik een complete lokomotievenloods gebouwd van hout en karton. Alles werkt en 't ziet er prachtig uit. Het is allemaal eigen fantasie. Ik kijk, net als in het echt, ik heb zoveel ruimte, het moet ongeveer in die en die stijl, ik heb dat materiaal, dus dan moet het zo worden. Het belangrijkste is dat je met je eigen fantasie een wereld bouwt. Om het rijden heen gaat veel meer tijd zitten dan in het rijden zelf. Langer dan een half uurtje rijd je ook meestal niet, want dan loopt 't weer vast. En dan stop ik ermee. Er zijn ook wel eens periodes geweest dat ik wekenlang gewoon niet reed. Dan was ik huisjes aan het bouwen of een deel van de baan aan het opknappen. Het is modelbouw, maar dan een heel veelzijdige. Van alles komt erbij kijken.

Een modelspoorbaan en studeren, gaat dat samen?

Het is een flinke afleiding, dan ben je even met iets totaal anders bezig. Even de zinnen verzetten. Het gebeurde vaak genoeg dat ik de boeken lang genoeg had ingezien en dan ging ik even een half uurtje naar zolder. Daarna kon ik met een verfrist hoofd de boeken weer in.

Stoom voor de 'gekken'

Van binnenshuis naar buitenshuis. Wat doe je naast je modelspoorbaan nog met treinen?

Toen ik 15, 16 jaar was, begon ik echt

René Boeff: 'Als zo'n ding langs komt, dan straalt dat kracht uit'

meer in de trein te zitten, ook om te kijken wat voor trein het is. Ik nam een abonnement op een spoorwegtijdschrift en zag toen dat er ook nog stoomtreinen waren. De eerste die ik zag was op een kort stukje spoor bij 'Dordt in stoom'. Van schrik meteen een heel fotorolletje vol geschoten, want dat had ik nog nooit gezien. Toen ging ik verder kijken, een echte stoomrit maken.

Waar doe je dat?

Ik heb er een paar gemaakt, in eigen land en ook in Duitsland. Zo'n trein rijdt dan puur voor de mensen die erop hebben ingetekend. Verder zijn er ook museumspoorlijntjes in ons land die rijden voor de toeristen. Zelf ga ik liever mee met de echt georganiseerde stoomrit. Die trein rijdt dan speciaal voor de treingeekken die erin zitten. Het gaat dan ook vaak om het fotograferen van die stoomtrein. Voor een buitenstaander is dat belachelijk, want wat zie je namelijk? Zo'n grote stoomtrein komt eraan: een gigantische lokomotief, wagons erachter en die stoppen op een bepaald moment. Iedereen springt eruit, gaat naar voren, zoekt een plekje, fototoestel in de aanslag; de trein rijdt even terug, komt dan in volle vaart langs scheuren, stopt, rijdt weer terug, komt nog een keer in volle vaart langs, stopt, rijdt terug en iedereen stapt weer in. Een paar honderd meter verder begint het hele verhaal weer opnieuw. Dat is allemaal met het doel om die lokomotief op een zo mooi mogelijke manier aan het werk te zien. In Duitsland heb je meer mogelijkheden met stoomtreinen. Als er net een wolk voor de zon schuift op het moment van langskomen, dan rijdt de trein rustig nog een keertje extra. In Nederland mag je al blij zijn dat 'ie een keertje stopt, want we hebben een druk spoorwegnet.

Wat is het bijzondere van een stoomtrein voor jou?

Stoom leeft. Als zo'n ding langskomt, dan straalt dat kracht uit. Je staat echt te genieten. Je ziet van alles bewegen,

het maakt herrie, er komt rook uit. Stoom is heel anders dan een normale, elektrische trein. Die is ook wel mooi, maar dan gaat het meer om het model dan om de kracht die erin zit.

Zo'n moderne 'Koploper' heeft waarschijnlijk veel meer vermogen dan een ouderwetse stoomlokomotief?

Nee, juist niet. Zo'n 'Koploper' kan maar heel weinig hebben. Die kan net z'n eigen treinstel trekken en meer niet. Dat is economischer. Zo'n stoomlokomotief trekt veel meer. Maar ze zijn eruit gegaan, omdat ze niet zo zuinig omspringen met de brandstof. Er gaat 40 ton water in, een 10 à 15 ton aan kolen of olie; daar rijdt 'ie dan een paar honderd kilometer op en dan moet alles weer bijgevuld worden. Naar verhouding zijn ze niet zuinig met brandstof. En dus ook niet zo goed voor het milieu.

Compleet high

Wat vind je de gekste daad van jezelf rond treinen?

Tijdens een stage heb ik eens een halve dag vrijgenomen om een stoomtrein langs te zien komen. Ik heb toen vijf kwartier op een viaduct gestaan tot 'ie eraan kwam, een paar foto's genomen en compleet high weer terug, omdat ik een stoomtrein had gezien. In 1989 deed ik dat ook een paar keer, bij het jubileum van de NS. Eén keer in de stormende regen, de stoomtrein kwam langs en 't was droog, de trein was voorbij en het ging weer gieten. Dan zijn er mensen die denken: die is ook malend, hoor, gaat daar anderhalf uur in de regen staan wachten tot er een stoomtrein voorbij komt. Maar ik ben niet de enige die daar dan staat, op de mooie punten staat er een hele groep.

Heb je een auto?

Nee, ook nooit gehad. Zelfs geen rijbewijs. Ik zit ook het liefst in de trein. Omdat ik treingeek ben: dan kom ik langs stations en kijk ik of er iets bijzon-

ders staat, ook op de rangeerterreinen. Verder zit je gemakkelijk in de trein, je kunt je benen strekken, heb je geluk dan komt de koffie langs. In de auto zit je te zitten en moet je echt stoppen wil je de benen even strekken. En op de lange afstand is de trein ook iets sneller, zeker in de spits. Die OV-jaarkaart in militaire dienst is aan mij dan ook goed besteed. Ik heb nog nooit zoveel gereisd, ook in m'n vrije tijd doe ik dat nu. Wanneer ik op reis ga en in een vreemde stad ben, bekijk ik eerst altijd het station. De mooiste stations zijn voor mij Amersfoort, Sloterdijk, Haarlem, Valkenburg, het oudste van Nederland. Verder ga ik gewoon de stad in en ben ik net als ieder normaal mens wat aan het rondkijken, winkelen, enz.

Het milieu

Wat vind je van de moderne, hoge snelheidstrein?

Voor mij mogen ze 'm hier heel graag laten rijden, maar over of naast bestaande sporen of langs snelwegen. Geen nieuwe lijn door de natuur, want behalve treingeek ben ik ook gek op de natuur. Dankzij de milieulessen en de studie scheikunde weet ik dat het er erger voorstaat dan het lijkt. Dus zeg ik: alles wat je kunt doen om de natuur intact te laten, moet je ook zeker doen. En treinen zijn minder schadelijk voor het milieu dan auto's.

Je hebt milieu-chemie gehad. Weet je iets af van vervuiling door auto's?

Niet alles. Maar neem als voorbeeld het lood in benzine. Dat moest eruit, maar dan moet er iets anders in voor de klopfestheid. Wat stoppen ze er nou in? Benzeen! Zo kankerverwekkend als ik weet niet hoe! Het wordt slecht verbrand en komt als pure benzeen weer uit de uitlaat. Wanneer je bij ons op de universiteit benzeen wilde gebruiken, dan moest de koningin zowat toestemming geven. Nu ga je naar de benzinepomp, daar haal je benzine en daar haal je zó benzeen uit. Dan vraag ik me af: is dat nou milieuvriendelijk? Een katalysator is een hele mooie uitvinding. Maar wat doe je later met dat ding? Daar zit me een hoop troep in. Ze zijn nu wel bezig met de recycling ervan, maar ze zijn er nog niet uit. Eigenlijk zou het zover moeten komen dat er een waterstofmotor ontwikkeld wordt. Dat is de schoonste motor die bestaat. We moeten naar een 'waterstof'-economie. Dat zou het mooiste zijn.

Wat is je liefste treinwens voor de toekomst?

Het liefst zou ik eens willen meerijsen op een stoomlokomotief. Ik heb één keer een kort stukje op de voetplank gereden, maar ik zou graag eens een lange rit maken op de lokomotief zelf. Wanneer ik in de buurt van een museumbedrijf kom te wonen, dan ga ik daar zeker meehelpen in mijn vrije tijd en dan gebeurt 't misschien nog wel eens. Dat lijkt me mooi.

Wim Reinders

LEGERMUSEUM HÉÉL MILD VOOR KRIJGSMACHT

Tentoonstelling van politieke prenten over Nederlands leger

Tekenaar Kees Willemen (o.a. van het VVDM-blad 'Twintig') zorgde bij de opening van de tentoonstelling 'Spot op de Landmacht' op 3 mei jl. voor nogal wat beroering door demonstratief het woord te nemen en de samenstellers van de expositie een selectieve keuze te verwijten. Niet alleen vond hij zichzelf ondervertegenwoordigd (één tekening), maar wat hem vooral had gestoken was dat met name het werk van tekenaars die het leger kritisch benaderden nagenoeg buiten de tentoonstelling was gehouden. Na dit gezegd te hebben rijkte hij aan de Sectie Militaire Geschiedenis van de Landmachtstaf de 'Blokker-prijs' uit: een pleeborstel. EGO-redacteur Wim Heij bezocht de tentoonstelling en geeft in onderstaand artikel zijn indrukken weer.

In het gerestaureerde 17de eeuwse Armamentarium (wapenmagazijn) van Delft is sinds een aantal jaren het Legermuseum gehuisvest. Er zijn, eerlijk is eerlijk, slechtere plaatsen voor een

museum te bedenken. Delft is een prachtige stad en dit, binnen de historische kern van de stad liggende, gebouw leent zich uitstekend voor een museum. Dit Legermuseum geeft, zo juicht de fol-

K. Willemen.
'Kouwe kantline kroket'. 3 maart 1973.
Twintig.
Tot 1970 verliep het vermaatschappelijkingsproces in de Landmacht vrij geruisloos. Een voorbeeld daarvan was de invoering van de onderdeelsoverlegorganen. Na 1970 kwam de VVDM herhaaldelijk in botsing met de le-

gerleiding en de minister van Defensie. In 1971 werden twee VVDM-leden, H. Dona en W. Schul, veroordeeld tot een 'verblijf' in Nieuwersluis voor het schrijven van een krijgstuichtondermijnd artikel. Dit was voor de VVDM aanleiding actie te voeren voor onbeperkte vrijheid van meningsuiting.

der, 'een fascinerend overzicht van het krijgsgescheuren door de eeuwen heen'. Mij was het niet om deze (vaste) collectie te doen maar om de (t/m 21 oktober) in dit museum ondergebrachte tentoonstelling 'Spot op de Landmacht'. Honderd jaar politieke prenten over het Nederlandse Leger'. (1)

Opzet

De tentoonstelling, die wordt georganiseerd naar aanleiding van het honderdjarig bestaan van de Sectie Militaire Geschiedenis van de Landmachtstaf, is opgesplitst in zeven perioden.

De eerste periode beslaat het tijdvak 1891-1914. De spanning in Europa en de wereld nam met het jaar toe en er kwamen allerlei technische wapenvernieuwingen op de markt (o.a. de mitrailleur). De meerderheid van de volksvertegenwoordiging was van mening dat het leger moest worden uitgebreid en gemoderniseerd.

Dan volgt de periode van de Eerste Wereldoorlog, 1914-1918, een oorlog waar Nederland niet direct bij werd betrokken. De krijgsmacht was 'slechts' gemobiliseerd (zo'n 200 tot 400 duizend man!).

Het tijdvak 1918-1940 werd aanvallend gekenmerkt door internationale ontspanning, met als gevolg dat Nederland de krijgsmacht reorganiseerde en reduceerde. Vanaf het midden van de dertiger jaren werd deze weer uitgebouwd.

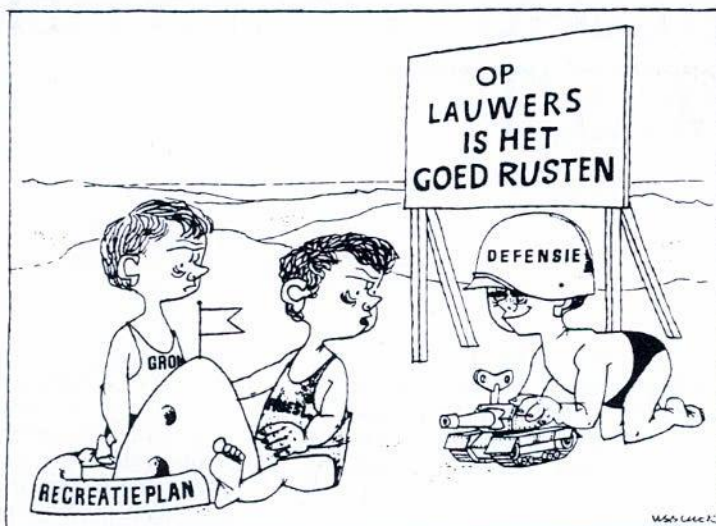
In de vierde periode, 1945-1963, bouwt Nederland, met behulp van de VS, zijn krijgsmacht opnieuw op en treedt toe tot de NAVO. De KL buiten Europa, 1945-1985, is het vijfde deel van de tentoonstelling, met achtereenvolgens aandacht voor de oorlogen in Indonesië, Korea, Nieuw-Guinea en het Unifiloptreden in Libanon.

De periode 1963-1979 stond bol van de strijd om de vermaatschappelijking van de krijgsmacht (o.a. de vrije haardracht, permanente nachtpermissie en de afschaffing van de groetplicht).

In het afsluitende deel van de expositie, 1979-1991, aandacht voor de kernwapenproblematiek, het einde van de Koude Oorlog en de daaruit voortvloeiende herstructurering van de krijgsmacht.

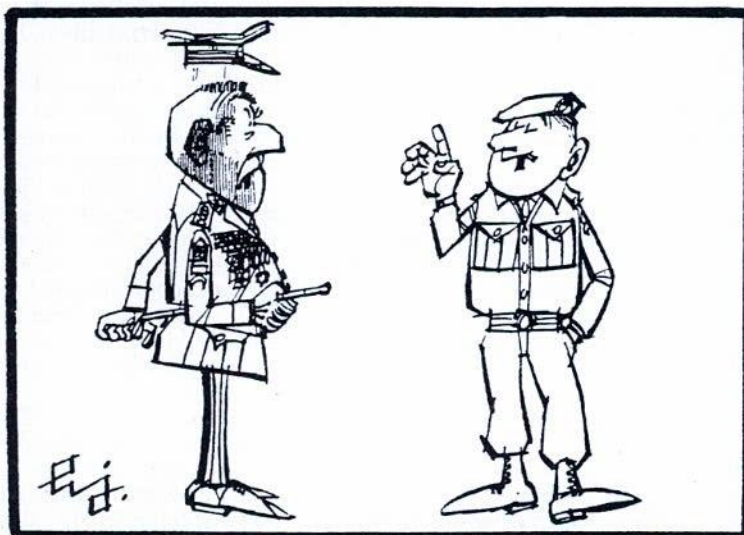
Deze heldere, chronologische opzet van de tentoonstelling maakt het de bezoe-

ROTJONGETJE OP HET STRAND

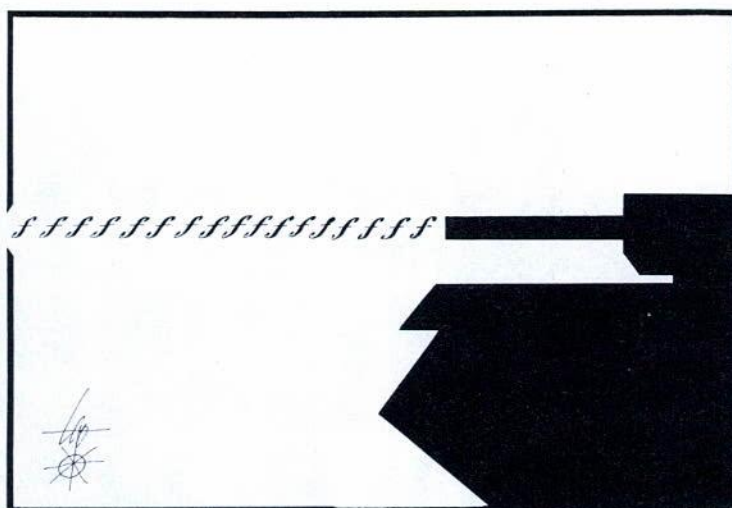

„Ga toch ergens anders spelen!!“

MILITAIRE GROETPLICHT BEPERKT

'Hail'

'Alle smaken'

De krijgsmacht is ongetwijfeld één van de rijkste inspiratiebronnen geweest voor (politieke) tekenaars. Duizenden

en nog eens duizenden tekeningen zijn er over dit instituut en zijn uitvoerders gemaakt, waarbij de illustratieve en satirische prenten veruit de boventoon voerden.

'In de politieke prent', zeggen Amersfoort en Doedens in hun inleiding van de katalogus (2), 'zien we alle smaken en kleuren terug die de Nederlandse samenleving de laatste eeuw over haar leger heeft gekend'.

Twee dingen zijn hen opgevallen: 'Allereerst dat het bestaansrecht van de krijgsmacht sedert het einde van de jaren dertig niet meer ter discussie staat. Ten tweede dat bepaalde thema's voortdurend terugkeren, kennelijk omdat ze zorg, verbazing of ergenis opwekken. De positie van de dienstplichtige is daar een voorbeeld van, maar ook de vraag of de krijgsmacht zorgvuldig met zijn belastinggeld omspringt. En verder hoeft het niet te verbazen dat juist in Nederland de ethiek om de hoek komt kijken als het gaat om de toelaatbaarheid van bepaalde wapensystemen: de strijdgassen in de jaren twintig en de neutronengranaat uit de jaren zeventig'. Ik denk dat de samenstellers daar gelijk in hebben, al zou ik aan het rijtje belastinggeld, positie dienstplichtigen en ethische aspecten van wapensystemen, nadrukkelijk het inzetbaarheidsvraagstuk willen toevoegen. Daarbij doel ik op onder meer de legerinzet bij sociale onlusten in met name de eerste helft van deze eeuw, de oorlog in Indonesië (met duizenden weigeraars) en de (on)vrijwillige uitzending naar Libanon en de Golf. Dit vraagstuk heeft de samenleving dusdanig beziggehouden, dat het als een apart thema in de tentoonstelling niet had misstaan.

Héél mild

Juist daar waar het gaat om de hete hangijzers met betrekking tot het leger – de 'pacificatie' van Atjeh, de inzet van legereenheden bij sociale onlusten, de oorlog in Indonesië, de confrontatie-politiek van de VVDM inzake de vermaatschappelijking van de krijgsmacht, het site-wacht weigeren en de massale vredesdemonstraties waar ook militairen aan deelnamen – worden deze op de tentoonstelling of 'vergeten' of vertegenwoordigd door betrekkelijk onschuldige prenten. Over de moord en doodslag in Atjeh ontbreken de felle prenten van, wellicht Nederlands grootste politieke tekenaar, Albert Hahn. Men zal tevergeefs zoeken naar zijn (bekende) tekening met de stralende zon/doodskop die boven de kim komt, en die als onderschrift heeft 'Het nieuwe licht dat over Atjeh is opgegaan'. Alsook de tekening waarbij Van Heutsz, tot aan de knieën in het bloed staande, door de koningin het 'slagers-insigne' krijgt opgespeld.

Van de legerinzet bij sociale onlusten – zoals het Jordaanoproer (1934), waarbij eenheden mariniers en infanteristen in de straten van Amsterdam vochten met de bevolking – is geen spoor te bekennen, terwijl er wel degelijk het nodi-

Visscher.
otjongetje op het
and'. 14 maart 1964.
euwsblad van het
jorden.

ire groetplicht
t'. 31 oktober
et Vrije Volk.

Gootjes.
ensle-uitgaven'.
Vrije Volk.
imige tekenaars
ben aan zeer een-
dige middelen ge-
g om zoiets inge-
elds als de Ka-
debatten over de
nsiebegroting
r te geven. Een
re, bijna abstracte
t is het resultaat.

ker redelijk gemakkelijk een aardig in-
zicht te krijgen in de ontwikkelingen,
uiteraard alleen de grote lijnen, van de
landmacht in de afgelopen honderd
jaar.

Armamentarium Leger- en Wapenmuseum Delft

► ge tekenwerk over bestaat. Over het optreden van het Nederlandse leger in Indonesië één enkele (milde) prent van Wim van Wieringen, de man die (in het blad 'De Vlam') scherper dan wie ook deze oorlog veroordeelde. Ook bij het hoofdstuk vermaatschappelijking van de krijgsmacht is de evenwichtigheid zoek. Slechts één tekening van Kees Willems (hij maakte er enkele duizenden, schat ik), maar wel diverse van Eppo Doeve en Wim Boost. Niets ten nadele van deze tekenaars, maar men kan moeilijk staande houden dat zij zich daadwerkelijk bemoeid hebben met het opruimen van archaische toestanden in de krijgsmacht. De samenstellers zijn er aldus, door aan bestaand werk eenvoudigweg voorbij te gaan of héél mild werk te selecteren, aardig in geslaagd de scherpe kanten weg te nemen van het beeld dat politieke tekenaars deze eeuw van de krijgsmacht hebben weergegeven.

Men behoeft werkelijk geen groot kenner van het politiek tekenwerk in ons land te zijn om minstens te glimlachen bij een tentoonstelling als deze, waar Wim Boost (4), Nico Visscher (5), Eppo Doeve (7) en ene Pluis (5) zo rijkelijk zijn vertegenwoordigd, terwijl anderen – zeker kwalitatief niet minder, maar wel veel kritischer – als Len Munnik, Tom Janssen, Arend van Dam, Kees Willems en Theo Gootjes het slechts met één tekening (en niet hun meest kritische) moeten doen.

Op deze wijze selekterend hebben de samenstellers, in plaats van 'alle smaken en kleuren' weer te geven, kans gezien een politieke tekening te maken van hun eigen tentoonstelling: een karikatuur.

Wim Heij

- (1) Het Koninklijk Nederlands Leger- en wapenmuseum 'Generaal Hoefer' is gevestigd in het Armamentarium, Korte Geer 1 te Delft (015-150500). Openingstijden: dinsdag t/m zaterdag van 10-17 uur, zondag van 13-17 uur.
(2) H. Amersfoort en L.L. Doedens, Spot op de Landmacht. Honderd jaar politieke prenten over het Nederlandse leger. Sdu-uitgeverij, Den Haag, 1991. f 19,95.

ALO-KONFERENTIE: HOE WAS 'T?

In een vorig artikel (in het juli/augustusnummer) heb ik geprobeerd duidelijk te maken wat Alo-konferenties zijn en hoe militairen van de KLu daar aan deel kunnen nemen. Dit keer praat ik met Riet en Henk Kemper, die in maart dit jaar deelnamen aan zo'n Alo-konferentie in het Coornherthuis in Zeist.

Gewoon even eruit

Waarom hebben jullie je aangemeld voor zo'n driedaagse bijeenkomst?

Riet: Nou om heel eerlijk te zijn in eerste instantie, omdat het ons aangeboden werd en omdat het fijn is er gewoon even een paar dagen uit te zijn.

Henk: Dat geldt voor mij ook, maar ik had er natuurlijk ook al veel vaker over gehoord. Trouwens, ook negatief, namelijk opmerkingen als: daar moet je nooit heen gaan, daar heb je niets aan, je wordt er gemanipuleerd, de leiding dwingt je tot allerlei dingen, etc. etc.

Waren dat opmerkingen van mensen die er geweest waren?

Henk: Nee, juist niet! Op een of andere manier zijn sommigen blijkbaar bang om te gaan of willen gewoon zelf niet en gaan dan op negatieve wijze praten over iets, waar ze geen enkele ervaring mee hebben. Voor mij ook nog een extra reden om dan juist wel te gaan.

Riet: Toch was ik aanvankelijk ook wel bang dat er vanuit de leiding bepaalde verwachtingen zouden zijn, die wij als groep waar moesten maken. Ik bedoel bijvoorbeeld dat je dingen over jezelf zou moeten zeggen, die je eigenlijk niet aan vreemden kwijt wilt.

Snel vertrouwd

Was die angst gerechtvaardigd als je nu terugkijkt op die drie dagen?

Riet: Helemaal niet, oh nee! Ik vond het juist ontzettend fijn, dat er helemaal géén druk op ons werd uitgeoefend.

Henk: Daar ben ik ook heel blij om, want ik weet zeker dat ik dichtgeklapt zou zijn. En nu – verrassend genoeg – voelde ik me vrij om wel wat van mezelf te laten zien, open te zijn. Eerlijk gezegd had ik dat niet van mezelf gedacht.

Riet: Het is ook verbazingwekkend dat een groep mensen, die elkaar niet kennen, zo snel vertrouwd met elkaar kunnen raken. Wij kenden trouwens één ander echtpaar wel tamelijk goed, maar dat was absoluut geen bezwaar.

Als je niet 'intern' zou zijn bij dit soort dagen, zou je die 'intimiteit' dan ook zo snel hebben?

Henk en Riet: O, absoluut niet! Het is zo goed om echt die dagen dag en nacht daar te zijn. Dat zou niet anders moeten, niet anders kunnen!

VRAGEN STAAT VRIJ

Praten vanuit herkenning

Wat vinden jullie er nu achteraf van?

Henk: Ik vond het geweldig.

Riet: Ik ook en we denken en praten er nog vaak genoeg over.

Henk: Het is niet dat ik nou zoveel nieuws geleerd heb of zo, maar de dingen worden weer eens op een rijtje gezet en je word je er bewuster van.

Riet: We zijn alerter geworden. We hebben in de konferentie dingen besproken, die we nu tegen komen, herkennen, en juist vanuit die herkenning kunnen we er goed over praten en er naar handelen. Ja, het is erg goed geweest hoor!

Dus allerlei zaken met betrekking tot de Alo die in de konferentie aan de orde komen, komen ook in de praktijk voor?

Riet en Henk: Oh zeker, en het is daarom ook zo goed en zinvol er met anderen en met elkaar over gesproken te hebben. Ik had het niet graag willen missen!

Zouden jullie anderen ook zo'n konferentie aanraden?

Riet en Henk: Absoluut! Dit zou iedereen moeten doen. En het is nog ontzettend gezellig en leuk ook. Ik beveel het iedereen aan, van harte.

Vervolgbijsamenkomst

Aangezien ik weet dat Henk (en wellicht velen met hem) er een bekel aan heeft als gevraagd wordt: En... wat doe je nou zo de hele dag?, stel ik hem deze vraag dus maar niet. Ik heb van tevoren een afspraak gemaakt voor dit gesprek, want ze hebben het beiden druk. De groep waar Riet en Henk deel van uit maakten, komt volgend jaar weer bij elkaar voor een vervolgbijsamenkomst. Want, hoe is het nu na een jaar? Ik blijf deze groep nog even volgen en zal te zijner tijd in EGO ook anderen uit de groep aan het woord laten over hun ervaringen na zoveel tijd.

Ellen Bremer

Er is geen speld tussen te krijgen: de jongere, die in dienst moet, die heeft pech gehad.

Hij krijgt voor die tijd moeilijk een vaste baan.

Anderen, die niet geplaagd worden door de dienstplicht, kunnen vast werk zoeken, kunnen verder met hun maatschappelijke carrière, raken niet achter in kennis en vaardigheden.

Het is onrechtvaardig.

Toch is het opvallend:

In gesprekken met dienstplichtigen over dit thema gaat het gesprek altijd over de wedde.

Voor al diegenen die al werk gehad hebben, komen nauwelijks nog stil in hun protest. Hun hele leven lijkt geruïneerd nu ze zo zijn teruggevallen in hun inkomen.

Nee, de meesten wonen niet zelfstandig of samen; ze zijn ook niet getrouwd.

De auto is – sinds de DOV-kaart – ook minder het geld verslindende monster. Dat is het allemaal niet.

Wat dan wel?

Uitgaan, nieuwe schoenen, nieuwe kleding.

Als je voorzichtig vraagt of de oude broek al aan vervanging toe was; of je ook plezier kunt hebben als je minder uitgeeft voor eten en drinken?

Nee, ook dat is het niet; dat verklaart allemaal niet hun heftig protest.

Ze kunnen ook nog goed en gezellig leven met minder geld. Ja, het vraagt wel aanpassing... maar het kan.

Dat vinden zij ook.

De felheid van de protesten lijkt opgevoelen door de ongelijke verdeling van de lasten:

tweederde van de jonge mannen wordt niet geplaagd door disciplineren en inpassing in een hiërarchische organisatie. Geen baan die aan hun neus voorbij gaat.

Ligt in het gevoel voor rechtvaardigheid de oorzaak van het felle protest?

Steven

Jongeren actief!

De Jonge Humanisten (JH) organiseren de volgende activiteiten:

Introductiedag 'Humanisme'

Een groot opgezette dag voor iedereen die wat meer kennis wil maken met het humanisme en wat dat kan betekenen voor je dagelijkse leven.

Plaats: Utrecht. Tijd: zaterdag 28 september van 10.00 tot 17.00 uur.

Jongerenweekend

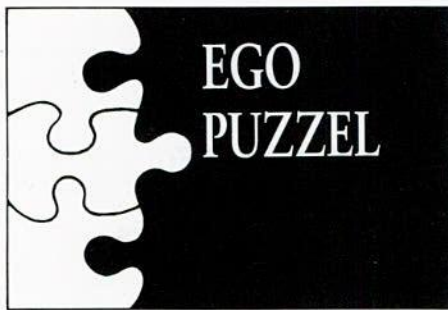
Op een creatieve manier onderzoeken we hoe we ons innerlijk en uiterlijk met elkaar kunnen verbinden, bijv. in muziek, dans, schilderen, poëzie en spel. Door op deze wijze je gevoelens te uiten kun je vormgeven aan je eigen ruimte.

Plaats: Nunspeet. Tijd 25 t/m 27 oktober a.s. Kosten: ca. f 50,-.

JH-nieuwsbrief

De brief verschijnt vijf keer per jaar en informeert je over activiteiten van de JH. Vraag een gratis proefnummer. Of neem een jaarabonnement door f 10,- over te schrijven op giro nr. 58 van Humanistische Pers te Utrecht.

Wil je meer over activiteiten weten, of je voor deelname opgeven, bel dan het Humanistisch Verbond 030-318145 en vraag naar Tjitske Verkruijsen.

De oplossing van de zandloper in het juli/augustusnummer diende er als volgt uit te zien: 1 kamenier; 2 inmaker; 3 kramen; 4 ramen; 5 amen; 6 men; 7 me; 8 e; 9 es; 10 les; 11 slee; 12 sleep; 13 slepe; 14 spellen; 15 lispelen.

Hieronder een puzzel waarbij de vier juiste woorden zowel horizontaal als vertikaal dienen te worden ingevuld. De omschrijvingen luiden als volgt: 1 schepeling; 2 typiste; 3 uit elkaar gehaald; 4 vastberaden.

Enige tijd geleden gaf een vriendin mij een krantenknipsel met de bovenstaande titel. Waar gaat het over? Zolang de dingen redelijk goed gaan nemen de meeste mensen het leven zoals het komt en geven ze er de voorkeur aan om de lastige vraag naar het doel of de zin van het leven maar niet te stellen.

Heel anders wordt het in moeilijke tijden. Dan sluipt de vraag naar het doel van dit leven vaak onweerstaanbaar ons bewustzijn binnen. Hoe groter de sociale of emotionele problemen worden, hoe sterker die vraag zich aan ons opdringt. Want als we de diepere zin op zo'n moment zouden begrijpen, krijgen we ook een antwoord waarom we dit meemaken of ondergaan.

Ziekte

Iemand die met een bepaalde ziekte wordt geconfronteerd, waarvan hij min of meer weet hoe lang deze duurt en wanneer genezing plaatsvindt, stelt meestal niet de vraag naar de zin van zijn lijden. Ook niet als de ziekte heel pijnlijk is. De ergste ramp wordt draaglijk(er) als we weten of geloven dat het eind in zicht is. Maar iemand die geconfronteerd wordt met een lijden waarvan hij duur noch afloop kent en niet weet of het ooit nog wel goed zal komen, die gaat vroeg of laat meestal wel de zin-vraag stellen. Het feit dat het vooral het gevoel van machteloosheid of hulpeloosheid is dat ons bij ernstige bedreigingen de zinvraag doet stellen ligt voor de hand. Mensen gaan gewoonlijk denken of piekeren als ze niets kunnen doen. Maar dit piekeren heeft meestal het effect dat we ons alleen maar ellenderiger gaan voelen, dat onze angst toeneemt, omdat we geen bevredigend antwoord vinden. En op de vraag waarom moest deze juist mij treffen of waarom gebeurt nu juist mij dit? kan niemand een antwoord geven.

Onzekerheid

We moeten dus zelf een antwoord verzinnen, en daar vervolgens maar in zien te geloven. Veel mensen slagen er niet in om zoiets op eigen kracht te doen – alleen word je maar al te gemakkelijk een prooi van twijfel, van onzekerheid – en

1		2		3		4
2						
3						
4						

DE ZIN NIET ZIEN

daarom neemt onze behoefte aan contact met anderen en steun van anderen in tijden van grote problemen sterk toe. Albert Schweizer heeft eens gezegd: 'Het is niet de pijn die lijden ondraaglijk maakt, het is de zinloosheid ervan'. Maar zelfs als we de zin ervan niet goed kunnen vinden, kunnen we toch nog de pijn stoppen, zoals het volgende verhaal duidelijk maakt.

Zin van het leven

Er was eens een meisje dat besloot om bij een wijze, een goeroe, in de leer te gaan. Ze wilde, zei ze, leren wat de zin van het leven was. De goeroe wees haar een kamer waar ze kon wonen en gaf haar een grote stapel boeken om te bestuderen. Iedere ochtend kwam hij naar haar kamer om te zien hoe ver ze al gevorderd was. In zijn hand had hij een zware houten wandelstok. Hij stelde haar dan de vraag: 'Heb je al uitgevonden wat de zin van het leven is?' En iedere ochtend was het antwoord van het meisje hetzelfde: 'Nee, ik ben er nog niet achter'.

De goeroe gaf haar dan een tik met de stok op haar hoofd en ging weg. Zo ging het maandenlang door. Tot op een dag de goeroe de kamer binnenkwam, de gebruikelijke vraag stelde, het gebruikelijke antwoord kreeg en zijn stok ophief om de gebruikelijke tik uit te delen.

Maar deze keer greep het meisje het uiteinde van de stok vast en weerde zo de slag af. Opgelucht dat er nu een einde kwam aan dat gemep, maar bang voor de reactie die komen kon, keek het meisje onzeker naar de goeroe. Tot haar verbazing kwam er een brede glimlach op zijn gezicht. 'Gefeliciteerd', zei hij. 'Je bent er nu blijkbaar achter. Je weet nu wat je weten moet'.

'Hoezo?', reageerde het meisje verbaasd. 'Welnu', zei de goeroe, 'je hebt geleerd dat je nooit een definitief antwoord zult vinden op de vraag naar de zin van het leven. En je hebt geleerd hoe je de pijn kunt stoppen'.

Als humanist denk ik dat hoe actiever ik zelf zin geef aan mijn leven, hoe beter ik met mijn leven rond kan komen en des te gelukkiger ik kan worden. Willen we dat eigenlijk niet allemaal?

*Ben van de Linden
raadsman in Hohne en Langemannshof
(Dit artikel verscheen eerder in de 'Griffioen', weekblad voor de Nederlandse militairen en hun gezinnen in Seedorf, Hohne en Langemannshof).*

GEDICHT

Dit keer in deze vaste rubriek niet echt gedichten, maar graag aandacht voor de *theater- en songteksten van Liselore Gerritsen*, verzameld onder de titel *'Je kunt niet alles hebben'*. Haar vorige bundels *'Oktoberkind'* (1983) en *'Alles op z'n tijd'* (1985) werden meermalen herdrukt, maar zijn nu niet meer verkrijgbaar. Het is dan ook prettig dat zij daaruit deze verzamelbundel samenstelde, aangevuld met een aantal nieuwe teksten. Kort of lang, variërend van één regel tot twee pagina's, vertellen de liedjes en teksten stuk voor stuk kernachtig een afgerond verhaal. Soms speels, ook fel kritisch en veelal melancholisch, maar altijd heel realistisch en poëtisch tegelijk. Van de maar liefst 110 opgenomen teksten is hiernaast het lied *'zomaar wat'* afgedrukt. En omdat de gezegdes 'kort maar krachtig' en 'klein maar fijn' zo dikwijls van toepassing zijn op deze bundel, volgt hieronder nog de kortste tekst:

toeristische tip
het leven is een omweg waard

Liselore Gerritsen: *Je kunt niet alles hebben*.
Fontein, Baarn 1991. 158 blz. f 19,90. (FS)

zomaar wat

ken je het lied van zomaar wat
dat anders niks te zeggen had
dan zalig zij die zomaar wat
die zomaar wat geloven

want het lied van zomaar wat
dat anders niks te zeggen had
werd gepredikt in de kerken
werd geheiligd als moraal
stond gebeiteld in de zerken
werd verheven tot een taal

ken je het lied van zomaar wat
dat anders niks te zeggen had
dan zalig zij die zomaar wat
die zomaar wat geloven

want het lied van zomaar wat
dat anders niks te zeggen had
maakte leiders potentaten
heeft het priesterschap ontkracht
spaarde duivelsadvocaten
schiep de wolf in schapevacht

ken je het lied van zomaar wat
dat anders niks te zeggen had
dan zalig zij die zomaar wat
die zomaar wat geloven

want het lied van zomaar wat
dat anders niks te zeggen had
bande volken uit hun landen
hield de beulen op de been
liet de heksen levend branden
stilde honger met een steen
bracht de pelotons te velde
plantte trauma's in het kind
eerde moordenaars als helden
sloeg de ogen eeuwig blind

dat deed het lied van zomaar wat
dat anders niks te zeggen had
dan zalig zij die zomaar wat
die zomaar wat geloven

BOEKEN

Alledaags racisme

Het is bekend dat er vormen van racisme bestaan op bijvoorbeeld de arbeidsmarkt, de huizenmarkt en in het onderwijs, dat wil zeggen dat huidskleur of etniciteit een rol speelt bij de verdeling van banen, huizen en onderwijskansen. Allochtonen vinden, ongeacht opleiding, werker-
varing of taalvaardigheid moeilijker werk dan autochtone Nederlanders, zij vinden minder gemakkelijk een huis en hun capaciteiten worden in het onderwijs vaak onderschat of onderbenut.

Nederlanders denken van zichzelf dat ze nogal tolerant zijn; kennelijk zijn we zo tolerant, dat we ernstige intolerantie ten aanzien van allochtonen op een aantal terreinen tolereren. Komt racisme ook voor in het meer alledaags leven, in de tram, op het voetbalveld of in het café? Deze vraag stelde Philomena Essed zich in haar boek *'Inzicht in alledaags racisme'*. Ik stelde me veel van het boek voor, maar het viel tegen. Essed interviewde slechts tientallen, niet representatieve, vrouwen en bovendien, naar mijn indruk voornamelijk vrouwen die haar inzichten over racisme deelden, terwijl dissidenten worden geschoren zonder zich te kunnen verweren. Ook blijft het volstrekt ongewis wat zij verstaat onder 'alledaags racisme'. Kortom, het boek bevat – helaas – geen bijdrage aan de kennis over het (alledaagse) racisme in Nederland. Philomena Essed: *Inzicht in alledaags racisme*, Het Spectrum, Utrecht 1991. 376 blz. f 39,90. (WV)

Indisch verleden

Kort voordat aan de auteur Alfred Birney de Haagse literaire 'Paagmanprijs 1991' werd toegekend (voor zijn eerder geschreven romans 'Tamara's lunapark' en 'Bewegingen van heimwee') verscheen zijn derde, eveneens autobiografische, roman *'Vogels rond een vrouw'*. Zijn eerste twee romans waren

geplaatst tegen het decor van het tehuisleven. In zijn nieuwe roman brengt Birney zijn Indische achtergrond naar voren. Hoofdpersoon is Alan Noland, oudste zoon van een Indische vader en een Brabantse moeder.

Als kind raakt deze Alan onder de indruk van het portret van zijn grootmoeder van wie een magische werking lijkt uit te gaan: haar ogen keken niet alleen dwars door je heen 'maar doorboorden ook al het andere dat zich achter je bevond, zowel in tijd als in ruimte'. In toenemende mate raakt hij gefascineerd door deze Chinese vrouw en gaat hij, na lang aarzelen, op zoek naar haar achtergrond en bezoekt haar graf op Java. Lopende het verhaal worden de contouren van de vader van Alan steeds duidelijker: een dominante vader die met zijn onverwerkte oorlogsverleden (een 'man die je soms voor krijgsvangene aanzag en je net zo lang sloeg tot je iets bekende wat je niet had gedaan') tussen kleinzoon en grootmoeder in staat. In een vraaggesprek met de Volkskrant (27-4-91) sluit Birney de mogelijkheid niet uit dat 'Vogels rond een vrouw' nog wel eens zou kunnen uitgroeien tot een Indische trilogie. Wat mij betreft voegt hij er snel de twee volgende delen aan toe! Alfred Birney: *Vogels rond een vrouw*. In de Knipscheer, Amsterdam 1991. 175 blz. f 26,50. (WH)

Thriller

Ex-cabaretier Henk Elsinck debuteerde enkele jaren geleden als schrijver (ps. Elsinck) met de goed geschreven thriller 'Tenerife'. Onlangs verscheen zijn tweede boek: *'Moord per fax'*. Een zeer origineel vormgegeven thriller, ongemeen spannend en met een verrassende ontknoping. Kortom een aanrader voor de thriller-liefhebber.

President-directeur van de Shell, mr J.M. Voûte, ontvangt op zekere dag een fax van een organisatie, die zich het 'Radicaal Volksfront Voor Afrika' noemt, met het verzoek om maar even vijf miljoen gulden te storten.

Het bedrag is bestemd, volgens de verzenders, voor de aanschaf van wapens. President De Klerk is, volgens dit front, geen haar beter dan zijn voorgangers, dus zet de zwarte bevolking de gewapende strijd onverminderd voort. Daar is veel geld voor nodig. Wanneer Shell daaraan een flinke bijdrage wil leveren verzekert het zich tevens van plezierige contacten met het zwarte bewind na de machtswisseling. Langzamerhand wordt het de lezer duidelijk dat de organisatie achter deze afpersing geen enkele ideële doelstelling heeft doch slechts op veel geld uit is. Via uitsluitend faxberichten (tussen verschillende bedrijven, personen en politiefunktionarissen) weet de auteur op vindingrijke wijze deze thriller gestalte te geven, waarbij het tot de laatste bladzijde onduidelijk blijft wie zich achter het 'Radicaal Volksfront Voor Afrika' schuilt houdt. Wanneer een niet-thriller-liefhebber dit boek in één adem uitleest, zegt dat meer dan welke superlatieven ook. Elsinck: *Moord per fax*. De Fontein, Baarn 1991. 257 blz. f 25,-. (WH)

India

In de roman *'Jasmijn'* schetst de Indiase schrijfster Bharati Mukherjee een beeld van de westerse samenleving gezien door de ogen van haar oosterse romanfiguur Jasmijn. Deze Jasmijn is een intelligent Hindoestaans meisje dat langer op school mag blijven dan haar broers en zuster. Ook weet ze aan een uithuwelijking te ontkomen en slaagt ze erin te trouwen met de door haar zelf gekozen man, Prakash. Vlak voordat het paar naar de Verenigde Staten wil emigreren wordt Prakash

door een sikh-extremist vermoord. Jasmijn vertrekt daarop alleen en weet illegaal de VS binnen te komen. Daar in de Nieuwe Wereld blijft haar niets bespaard: verkrachting en moord zijn deel van haar omzwervingen, al ontmoet ze ook een aantal haar heel welgezinde personen. Langzaam maar zeker, stapje voor stapje, weet Jasmijn (inmiddels Jane) haar onderdanigheid en gehoorzaamheid om te zetten in zelfbewustheid. Mukherjee weet in deze vlot geschreven roman een goed beeld te geven van de verwarring, het verlies van traditionele waarden en de gedwongen aanpassingen waar immigranten in een vreemd land mee worden geconfronteerd. Bharati Mukherjee: *Jasmijn*. Het

Wereldvenster, Houten 1991. 207 blz. f 29,90. (WH)

Maya Angelou

Met het versijnen van het vijfde deel, *'Een lange reis naar huis'*, is nu de complete autobiografische romanreeks van de Amerikaanse schrijfster Maya Angelou in vertaling verkrijgbaar. Iets waar de uitgever alle

lof voor verdient, want het zijn stuk voor stuk boeken die zich laten lezen als een trein. *'Een lange reis naar huis'* gaat nagenoeg geheel over haar verblijf in Ghana, het land waar haar zoon gaat studeren. Maya had reeds een baan in Liberia aangenomen, maar tijdens haar vakantie in Ghana krijgt haar zoon een ernstig auto-ongeluk en besluit Maya bij haar zoon te blijven. Na een depressieve periode krijgt ze via Ghanese vrienden een baan aan de universiteit van Accra. Ondanks dat de afstand tussen haar (zwarte Amerikaanse) en de Ghanese bevolking bij voortduring wordt ervaren voelt ze zich toch heel erg thuis in Ghana. Tijdens het bezoek dat de zwarte leider Malcolm X aan Ghana brengt, doet deze een hartstochtelijk beroep op de Amerikaanse zwarte gemeenschap, in het bijzonder op Maya, om naar de VS terug te keren. Ze maakt eerst nog een Europese toernee met het toneelgezelschap waar ze vroeger aan verbonden was geweest (het toneelstuk 'de negers' van Jean Genet). Wanneer ze, na terugkeer in Ghana, opnieuw (nu per brief) door Malcolm X wordt gevraagd naar de VS te komen hakt ze definitief de knoop door. Haar zoon Guy heeft haar niet meer nodig terwijl men in de VS bij de Organisatie van Afro-American Unity zit te springen om haar deskundigheid als ervaren coördinatrice. Nogmaals: fascinerende boeken! Maya Angelou: *Een lange reis naar huis*. De Geus, Breda 1991. 223 blz. f 32,50. (WH)

Nigeria

Jaren voordat zijn landgenoten Achebe en Soyinka hun eerste boeken publiceerden verscheen er al een roman van de Nigeriaanse schrijver Amos Tutuola waar de Westerse wereld van opkeek: *'The Palmwine Drinkard'* (1952). Van deze Tutuola verscheen kort geleden een eerste roman in Nederlandse vertaling: *'Pauper, Schreeuwbeek en Lasteraar'*. Vlak na hun geboorte (in de niet meer bestaande stad Laketu, West-Nigeria) wordt van de drie hoofpersonen

in deze roman het levenspad uitgestippeld. Voor Pauper betekende dat een leven vol armoede en misère, voor Schreeuwboek een aaneenschakeling van ruzies, terwijl Lasteraar alle slechte eigenschappen in zich verenigd had. Van alledrie werd voorspeld dat ze, op het dieptepunt van hun bestaan, uit het ouderlijk huis zouden worden gezet, ja zelfs uit de stad zouden worden verbannen.

In deze traditionele Afrikaanse roman (het is als het ware een lang spannend verhaal dat aan een groep toehoorders wordt verteld) laat Tutuola de levens-

geschiedenissen ontrollen zoals ze bij de geboorte waren voorspeld. Het wemelt in deze roman van schitterende uitdrukkingen en gezegden, waarvan ik er hier enkele noem:

'Er is geen zijweg naar de top van een palmboom'
'Waar een hond voor blaft daar kijkt een schaap niet voor om'
'Wie een ander met stenen gooit kan metaal terug verwachten'
'Een wijs man vlucht met overleg voor een stier'

De roman van Tutuola is een aanwinst voor de Afrikaanse Bibliotheek (inmiddels reeds meer dan dertig titels!).

Amos Tutuola: Pauper, Schreeuwboek en Lasteraar. In de Knipscheer, Amsterdam 1991. 200 blz. f 32,50. (WH)

Albanië

De afgelopen jaren hebben wij diverse keren in deze rubriek aandacht besteed aan het werk van de grote Albanese schrijver Ismail Kadare (o.a. besprekingen van 'De generaal van het dode leger' en 'De kroniek van de stenen stad'). In het juni-nummer stond nog een bespreking van zijn laatste in vertaling uitgekomen roman 'De nis der schande'. Onlangs verscheen opnieuw een boek van zijn hand: **'Albanese lente. Het afscheid van een dictatuur'**. Geen roman, maar een indrukwekkende poging tot rechtvaardiging waarom hij na vele jaren onder het regime van Hoxha (tot 1985) en Alia (vanaf 1985) als schrijver actief en productief kon zijn, maar zich desondanks uiteindelijk toch genoodzaakt zag naar Frankrijk uit te wijken (27 sept. 1990): *'Omdat ik in Albanië niet in de gevangenis had kunnen zitten (daar was hij te bekend voor; WH), kwam ik het in Frankrijk doen'*.

'Albanese lente' omvat beschouwingen, een briefwisseling (met Alia) en een kroniek. En voor het eerst is Kadare in staat om onverbloemd zijn hart te luchten over het Albanese totalitaire systeem, dat zijn land nu al veertig jaar teistert: *'Het normale leven is de ergste vijand van de totali-*

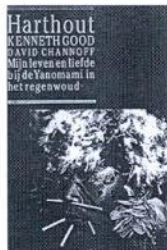
taire staat. De staat heeft allang het onmogelijke gedaan om dat leven te verminken, het aan flarden te scheuren, er een karikatuur van te maken, een surrogaat voor het menselijk bestaan'.

Kadare verdient voor zijn gehele werk, maar zeker ook voor deze 'Albanese lente', niet alleen een groot lezerspubliek, maar wat mij betreft ook de eerstvolgende Nobelprijs voor literatuur.

Ismail Kadare: Albanese lente. Het afscheid van een dictatuur. Van Genep, Amsterdam 1991. 224 blz. f 38,50. (WH)

Liefde in het regenwoud

In de serie - stuk voor stuk bijzondere - reisboeken van Het Wereldvenster verscheen van de Amerikaanse antropoloog Kenneth Good **'Harthout'** (vert. van 'Into the heart'), met als ondertitel 'Mijn leven en liefde bij de Yanomami in het regen-

woud'. Het boek is een wat merkwaardige kruising van een gepopulariseerde volkenkundige documentaire en een liefdesgeschiedenis. Beide worden eigenlijk niet echt uitgediept en laten talloze vragen open. Wie dit - en ook het wat afgeraffelde slot en de weinig creatieve vertaling - op de koop toe neemt, zal echter net als ik vele uren kunnen genieten van een door zijn unieke inhoud ongelooflijk boeiend boek.

Kenneth Good, begin dertig en bijna afgestudeerd, zal in 1975 zijn laatste stagejaar voor het schrijven van zijn proefschrift doorbrengen bij de Hasoepoweteri, de 'meest woeste' stam van de Yanomama-indianen. Deze semi-nomaden van het Venezolaanse Amazone-gebied leven nog vrijwel in het stenen tijdperk. Good raakt, vooral als hij hun taal machtig wordt en op den duur zijn hangmat in de shapono (het ene gemeenschappelijke bladerdak van de ca. 75 stamleden) hangt, geheel in de ban van deze 'primitieve' mensen. Kortom, hij blijft niet één maar, met enkele onderbrekingen, elf jaar bij hen. Het proefschrift, de verblijfsvergunningen en zijn inkomsten worden vaak een lijdensweg en dat geldt aanvankelijk nauwelijks minder voor de liefde die Ken opvat

voor Yarima. Ze wordt uiteindelijk zijn vrouw en ze krijgen (na een miskraam in de jungle) David (in Pennsylvania) en Vanessa (weer in het oerwoud), maar wat aan dit huwelijk tussen culturen voorafgaat ... en wat nog zal volgen? Zeker lijkt deze love-story enig in de wereldgeschiedenis en het lezen over de levensgewoonten van de Yanomami is al even adembenemend.

Kenneth Good: Harthout. Het Wereldvenster, Houten 1991. 331 blz. en 48 foto's. f 49,90. (FS)

Vrouw zoekt man

'Als ik "die ene" gevonden had, zou dit verhaal nu afgelopen zijn. Of misschien ook wel niet. Maar dan zou ik alles moeten verzinnen. En dat doe ik wel ten dele, maar niet helemaal' schrijft Elly de Vries ergens in **'Vrouw zoekt man - Ontmoetingen via contactadvertenties'**. Een eerlijk en leuk boekje en nog informatief ook. Immers, één miljoen Nederlanders is - al dan niet actief - op zoek naar een levenspartner en een groeiend percentage probeert het met het plaatsen van of reageren op een contactadvertentie. De zaterdagkranten staan er vol mee, zo'n 60.000 per jaar. Teleurstellingen zijn daarbij natuurlijk 'all in the game', maar die vloeien voor een groot deel ook voort uit een (onbedoeld) gebrek aan duidelijkheid, ondubbelzinnigheid en originaliteit. Hoe vertel je echter in weinig woorden wie je bent en wie je zoekt?

In vaak vermakelijke hoofdstukjes verschaft Elly de Vries, door het vertellen van haar eigen treurige en vrolijke ervaringen, indirect heel wat bruikbare tips met betrekking tot: de tekst van de advertentie, de brief die je schrijft, de brieven die je krijgt, het telefonisch contact en de

ontmoeting. Maar misschien is de belangrijkste raad wel die, die ze zelf krijgt van haar 'goeie, oude vriend Tom' als ze hem ten slotte - enigszins gedisillusioneerd - bijpraat over haar belevenissen: *'Kijk toch eens eindelijk naar wat je hebt en fixeer je niet steeds op wat je niet hebt! (...)* Maar verlangen ... dat kun je toch best voelen zonder er ongelukkig van te worden?'. Kortom een wijs boekje, verrijkt met kostelijke tekeningen van Lian Ong. Overigens hou ik van Winnie de Poeh, en nog meer van De kleine prins, maar om dat nu in de rubriek 'Oproepen' te zetten... Om dit te snappen lezen men 'Vrouw zoekt man', heel

aardig, ook als je niet een partner zoekt.

Elly de Vries: Vrouw zoekt man. Van Holkema & Warendorf, Houten 1991. 77 blz. geïll. f 14,90. (FS)

Poëtische Fellini

Eén van de films waarmee Federico Fellini roem verwierf was 'Giulietta van de geesten', zijn eerste kleurenfilm uit 1965. En de hoofdrolspeelster maakte er al even onvergetelijke naam mee: Giulietta Masina, echtgenote van de regisseur. De film had een sterk autobiografisch karakter en Fellini's scenario van ruim 25 jaar geleden was gebaseerd op zijn kleine roman **'Giulietta'**, die pas in 1989 werd gepubliceerd. Dit voorjaar bracht de Prom er een vertaling (door Etta Maris) van uit. Fellini laat de ik-figuur, Giulietta, vertellen over haar jeugd in de Mussoliniperiode, haar fascistische stiefvader, haar

jonge huwelijksjaren, maar vooral over de angsten en taboes die haar leven beheersen. Giulietta's magische vrees voor overspel van haar echtgenoot brengt tegelijk vele andere angsten en nachtmerrieachtige visioenen krachtig tot leven. Een en ander wordt nog versterkt door haar deelname aan spiritistische seances en doordat ze 'bezocht' wordt door diverse geesten, zoals de pesterige Olaf, de sensuele Casanova, het beeldschone 'danserese' Iris, de Heremiet met de twee leeuwen en de Heilige op het rooster. Intussen voelt ze zich ook nog belegerd in haar eigen tuin door een soort middeleeuwse krijgsmacht. Tot slot keert Grootvader met 'zijn danseresje, zijn beroemde avontuurtje' terug in zijn luchtballon: *'Ik rende naar hem toe, klauterde langs de ladder omhoog en even later zat ik naast hem in de mand. Toen vloog de grote ballon heel langzaam verder, steeg boven het dak van het huis uit, boven de toppen van de pijnbomen waaronder mijn vijanden galoppeerden en voortrenden, en zweefde vrij door de lucht'*. Het tochtje doet Giulietta boven alles uitstijgen ... en boven zichzelf ... bevrijd!

Een verlaat, poëtisch romandebut van de grote filmtovenaar. **Federico Fellini: Giulietta.** de Prom, Baarn 1991. 88 blz. f 22,50. (FS)

Wim Heij, Frank Spoelstra
Wessel Visser

